

SVENSKT NÄRINGSLIV

Brottslighetens kostnader 2022

FEBRUARI 2022

Innehåll

Förord	2
Sammanfattning och slutsatser	4
Inledning	7
Bakgrund	7
Syfte	9
Metod	10
Tidigare forskning och internationell utblick	12
Resultat	15
Företagens utsatthet för brott	15
Brottslighetens kostnader	26
Brottslighetens konsekvenser	34
Avslutande reflektioner och nästa steg	36

Förord

Brottslighet utgör ett av de största problemen för svenska företag idag. Eftersom det saknas offentlig statistik och kostnadsuppskattningar på området har Svenskt Näringsliv nu för tredje gången beställt studien *Brottslighetens kostnader* för att kartlägga hur företag faktiskt drabbas av brott, och dess kostnader. Om den omfattande brottsligheten mot näringslivet inte synliggörs kommer den inte att prioriteras. Därför utgör denna rapport ett väsentligt underlag för våra politiska beslutsfattare och myndigheter.

Rapportens innehåll och slutsatser är författarnas egna och ska därför inte tolkas som ett formellt ställningstagande från Svenskt Näringsliv. Denna tredje rapport *Brottslighetens kostnader 2022* skiljer sig något från de tidigare rapporterna som släpptes 2018 och 2020. Utöver brottens direkta kostnader fångar den även upp företagens utgifter för brottsförebyggande åtgärder, och vissa uteblivna intäkter på grund av brott. Rapporten har alltså lyckats kartlägga en mer komplett problembild, även om den fortfarande inte fångar upp hela magnituden av problemet på grund av svårigheter att kvantifiera vissa kostnader inom ramen för begränsade resurser.

Brottslighetens kostnader som bygger på företagens svar uppskattas till cirka 90 miljarder kronor per år. Utöver detta kommer ytterligare indirekta kostnader. Dessutom kan vi med god säkert anta att kostnaderna av vissa typer av brott underskattats (specifikt ”osynliga” cyberbrott, vissa bedrägerier och immaterialrättsliga intrång). Alltså kan vi uppskatta att brottslighetens totala kostnader för näringslivet överstiger 100 miljarder kronor per år med många miljarder.

Vissa konsekvenser som rapporten identifierar – bland annat att 5 procent (det vill säga ett av tjugo företag) övervägt att lägga ner hela eller delar av verksamheten på grund av brottslighet, att 6 procent valt att avstå från investeringar på grund av brottslighet, och att 3 procent avstått från att rekrytera personal på grund av brottslighet är djupt oroande. Procentsatserna kanske inte verkar dramatiska – men i hela ekonomin handlar det om många tusentals företag. Den uteblivna tillväxten och de uteblivna arbetstillfällena slår mot hela samhället. Hur många miljarder i kostnader innebär detta årligen för svensk BNP, och hur många miljarder förlorar staten i skatteintäkter?

Värt att komma ihåg är också att de totala kostnaderna av brottsligheten för samhället blir mångfaldigt större om vi inkluderar privatpersoner och offentlig sektor. Situationen är redan mycket allvarlig, men tyvärr är framtidsbilden än mörkare. Närmare två tredjedelar av företagen tror att brottsligheten kommer öka, och endast 2 procent tror att den kommer att minska.

Därför måste brottsprevention och krafttag mot utanförskap vara absolut högsta prioriteringar för Sveriges kommande regeringar och det bredare samhället.

Vi till tacka statsvetaren Jacob Ämtvall vid Stiftelsen Tryggare Sverige och professor Matthew Manning vid The Australian National University som tillsammans har möjliggjort denna breddning av den återkommande studien *Brottslighetens kostnader* och vi hoppas kunna bredda den än mer i framtida upplagor.

Karl Lallerstedt
Ansvarig för säkerhetspolicyfrågor

Sammanfattning och slutsatser

Svenskt Näringsliv har låtit den oberoende tankesmedjan Stiftelsen Tryggare Sverige undersöka näringslivets utsatthet för brott och dess ekonomiska konsekvenser för svenska företag. En enkätundersökning skickades ut till Svenskt Näringslivs medlemmar varav 7 122 företag deltog. Resultaten från undersökningen har viktats för att i största möjliga mån representera hela Sveriges företagspopulation. På motsvarande sätt har de monetära uppskattningarna aggregerats upp för att representera de sammantagna kostnaderna som åsamkats svenska företag till följd av brottslighet.

Rapporten är författad av statsvetaren Jacob Ämtvall vid Stiftelsen Tryggare Sverige i samarbete med professor Matthew Manning vid The Australian National University Centre for Social Research and Methods.

Rapporten består av tre huvuddelar; företagens utsatthet för brott, brottslighetens kostnader samt brottslighetens konsekvenser.

Vad gäller utsatthet visar undersökningen att mer än vartannat företag (54 procent) har drabbats av brott under det senaste året, varav många upprepade gånger. Brottslighet är således ett allvarligt problem för svenska företag.

Utifrån resultaten kan vissa typer av brott urskiljas som särskilt drabbar företag och leder till otrygghet för såväl företagsledning som personal. I första hand handlar det om olika typer av livskvalitetsbrott i form av ringa stöld och andra stölder samt inbrott och skadegörelse. I sammanhanget är det dessbättre ovanligare med brott mot person. Med detta sagt påverkas naturligtvis även företagen, precis som samhället i stort, av grov organiserad brottslighet i form av skjutningar och gängvåld.

Risken att utsättas för brott är inte jämnt fördelad utan varierar beroende på bransch, var i landet företaget är lokaliserat och antal anställda. Fastighetsbranschen, som till största delen utgörs av fastighetsägare som hyr ut och förvaltar bostäder och kommersiella lokaler, är den bransch med störst andel brottsutsatta företag.

Utsattheten för brott skiljer sig också mellan olika regioner. Exempelvis är utsattheten bland företagare tio procentenheter högre i polisregion Väst och Syd jämfört med polisregion Nord. Dessa skillnader kan bland annat förklaras av att brottsligheten i stort tenderar att vara fokuserad till större städer, även om brottsligheten under senare år har blivit ett allt större problem även ur ett glesbygds- och landsbygdspektiv.

I regel är större företag mer utsatta för brott än mindre företag, vilket beror på att de har fler anställda som potentiellt kan utsättas för brott i tjänsten. Större företag har också ofta flera fastigheter och egendomar som riskerar att utsättas för skadegörelse eller stöldbrott. Bland företag med fler än 50 anställda har 73 procent av företagen utsatts för brott under det senaste året. Motsvarande siffra för egenföretagare är 43 procent.

Det är svårt av den officiella kriminalstatistiken att utläsa hur många företag som drabbas av brott. Dessutom omfattar de nationella offerundersökningar som genomförs inte näringslivet. Resultaten från denna undersökning är därför en viktig del i framtagandet av en nationell lägesbild över situationen kopplad till brott mot näringslivet. Detta blir särskilt tydligt då resultatet visar på ett mycket stort mörkertal när det gäller den brottslighet som drabbar näringslivet eftersom många företag väljer att inte polisanmäla de brott de utsätts för. Hela 52 procent av företagen i denna undersökning uppger att de inte har anmält något av de brott de utsätts för under det senaste året. Orsaken är främst att man ser att en polisanmälan sällan leder till någon åtgärd från polisen.

Att upplevelsen hos en betydande del av de utsatta företagen är att en polisanmälan sällan leder till någon åtgärd från polisen avspeglas hur de ser på polisens förmåga att utreda och klara upp de brotten de utsätts för. Erfarenheterna av polisen är i detta avseende övervägande negativa och 40 procent uppger att de är ganska eller mycket missnöjda med polisens arbete.

Beträffande brottslighetens kostnader uppgår de direkta kostnaderna för svenska företag under det senaste året till sammanlagt 42 miljarder kronor. I första hand är dessa kostnader relaterade till stöldbrott, följt av inbrott, skadegörelse och bedrägerier. Likt utsattheten fördelar sig även kostnaderna olika mellan branscher, regioner och olika storlek på företag.

Under de senaste åren har många företag avsatt mycket stora summor på olika typer av säkerhetslösningar. Hela 40 procent av företagen i undersökningen uppger att de har vidtagit säkerhetshöjande åtgärder i form av bland annat kamerabevakning, väktare och extra bemanning under det senaste året för att förebygga brott, till en sammanlagd kostnad om 29,5 miljarder.

Till dessa kostnader ska också läggas 18 miljarder kronor i uppskattade intäktsförluster. Det innebär att den totala uppskattade kostnaden för brottslighet mot näringslivet under det senaste året uppgick till cirka 89,5 miljarder kronor. Även om den här siffran ligger närmre sanningen än i tidigare studier är den med största sannolikhet underskattad, bland annat på grund av att omfattningen av vissa brott (och dess kostnader) tenderar att underskattas i självuppskattningsstudier. Brott som denna undersökning troligen inte till fullo kan greppa omfattningen av, och därmed kostnaderna för, är exempelvis olika former av cyberbrott, internetbedrägerier och VD-kapningar. Inte sällan beror detta på att de kan orsaka kostnader som inte upptäcks eller är svåra för företagen att kvantifiera i monetära termer.

De totala kostnaderna för näringslivet är dessutom i praktiken ännu större om samtliga indirekta kostnader skulle inräknas. Ett rimligt antagande är därför att de totala kostnaderna för brottsligheten för näringslivet överstiger 100 miljarder kronor varje år.¹

Ännu större blir naturligtvis kostnaderna utifrån samhället i stort eftersom brott mot företag kan leda till lägre skatteintäkter, färre arbetstillfällen, högre priser och sämre utbud samt, inte minst, stora kostnader för rättsväsendet och sjukvården, med mera.

När det gäller brottslighetens konsekvenser visar undersökningen att brottsligheten och otryggheten påverkar företagen på olika sätt. Exempelvis har 6 procent av företagen under det senaste året valt att avstå från en planerad investering i verksamheten på grund av utsattheten eller oron för brott. Nästan lika många (5 procent) har under det senaste året övervägt att lägga ned delar av eller hela företagets verksamhet till följd av oron eller utsattheten för brott. Även om procentsatserna är låga är det många företag och ännu fler anställda som drabbas av den här typen av allvarliga konsekvenser, som i sin tur bidrar till ytterligare indirekta kostnader för näringslivet. Företagen har också en negativ bild av brottslighetens utveckling där hela 64 procent tror att brottsligheten sammantaget kommer att öka under det kommande året. Företagen bedömer alltså att brottslighetens kostnader kommer vara ännu större nästa år.

Avslutningsvis, för att kunna bedriva ett professionellt brottsförebyggande arbete krävs kunskap. Under lång tid har näringslivet varit en bortglömd aktör i det lokala brottsförebyggande arbetet. Därför är denna typ av undersökningar ett viktigt tillskott. Men det räcker inte bara med denna undersökning eller alla de medlemsundersökningar som genomförs av olika branschorganisationer. En stor anledning till att kunskapen om näringslivets utsatthet för brott fortfarande är begränsad är den bristande kriminalstatistiken vad gäller företags utsatthet för brott. Det är dags för staten i det här avseendet att tillhandahålla verktyg och kunskap som ger förutsättningar för myndigheter, regioner och kommuner – och inte minst för de drabbade företagen – att förebygga och hantera den typ av brott som drabbar näringslivet.

¹ Endast svenska företags uteblivna försäljning på grund av överträdelser av deras immateriella rättigheter i den globala handeln uppgick till 17,1 miljarder kronor under 2016 enligt OECD, en siffra som dessutom är lågt räknad och antagligen har ökat de senaste åren. <https://www.prv.se/globalassets/in-swedish/upphovsratt/piratkopiering/forfalskning-och-piratkopiering-och-den-svenska-ekonomin-2019.pdf>

Inledning

Bakgrund

Under det senaste decenniet har det svenska samhället genomgått stora förändringar som påverkat möjligheterna att skapa och upprätthålla säkra och trygga miljöer för medborgare och näringsliv. Omvärldsförändringar med ökad globalisering och digitalisering är i grunden positiva, men har även en mörkare baksida som kan utnyttjas av kriminella krafter. Samtidigt ökar de geopolitiska spänningarna. Till detta kommer nya förutsättningar för den inre säkerheten i form av en ökad utanförskapsproblematik, en ökad polarisering när det gäller tilliten till grundläggande samhällsfunktioner och, inte minst, en oroande situation när det gäller brottsligheten och otryggheten.

När det gäller brottslighetens utveckling visar resultaten från den officiella kriminalstatistiken över polisanmälda brott respektive offerundersökningar att vissa stöld- och våldsbrott har minskat de senaste tio åren. Samtidigt har en grövre och mer organiserad brottslighet fått fäste, också i mindre städer och på ren landsbygd. Av en myndighetsgemensam lägesbild från 2021² framgår att det bland annat handlar om brott som otillåten påverkan, ofta i samband med myndighetsutövning eller riktat mot målsäganden och vittnen. Till det kommer brott mot välfärdssystemen, där de som drabbas ytterst utgörs av de mest utsatta människorna i vårt samhälle.

En central del för den organiserade brottsligheten är narkotika. I många städer finns så kallade drogscener där narkotika säljs i princip helt öppet. Mycket av narkotikabrottsligheten kan kopplas till situationen i de 61 områden som polisen³ kategoriserar som utsatta. Områdena kännetecknas av en låg socioekonomisk status och öppen narkotikahandel, där kriminella har stor inverkan på lokalsamhället genom påtryckningar som hot och utpressning och utåtagerande missnöje mot samhället. I vissa av områdena har polisen svårt eller nästan omöjligt att fullfölja sina uppdrag på grund av en hög koncentration av kriminella och parallella samhällsstrukturer.

Även näringslivet ställs inför allt större prövningar. Vid sidan av Covid-19 och dess negativa effekter har brottsligheten kommit att bli ett av de största hoten mot näringsfriheten i Sverige. En kartläggning från Svenskt Näringsliv⁴ visar att 22 procent av företagen upplever att de påverkas negativt av brott och otrygghet.

² Polismyndigheten. (2021). Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten. Hämtad från https://polisen.se/siteassets/dokument/organiserad_brottslighet/myndigheter-i-samverkan-mot-organiserad-brottslighet_2020.pdf

³ Polismyndigheten. (2021). Kriminell påverkan i lokalsamhället – En lägesbild för utvecklingen i utsatta områden. Hämtat från <https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2021/oktober/farre-sarskiilt-utsatta-omraden-enligt-polisens-bedomning/>

⁴ Svenskt Näringsliv. (2021). Trygghetsbarometern Första kvartalet 2021. Stockholm, Svenskt Näringsliv.

Vidare visar kartläggningen att minskad brottslighet och ökad trygghet är de mest prioriterade frågorna för att förbättra det lokala näringslivsklimatet. Sverige tappar också placeringar i ”the Economic Freedom of the World Index”, som mäter graden av marknadsekonomi i drygt 160 länder. Orsaken är försämrade villkor för företagande och ekonomisk verksamhet, vilket bland annat beror på att företagare i allt mindre utsträckning upplever att de kan lita på att polisen upprätthåller lag och ordning.⁵

Situationen kompliceras ytterligare av att många kommuner saknar ett strukturerat och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete,⁶ ett förhållande som bland annat beror på att kommunerna i dagsläget inte har något lagstadgat ansvar att förebygga brott. Dessutom saknas på många platser i landet fortfarande, trots stora resursförstärkningar, en lokalt närvarande och förankrad polis som arbetar långsiktigt och fredat med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande verksamhet.⁷

Konsekvensen av att polisen saknar en tydlig lokal närvaro har blivit att kommuner, regioner och näringsliv i större utsträckning själva måste hantera frågor som rör säkerhet och trygghet. Dessa aktörer tvingas därför avsätta mycket stora summor på säkerhetslösningar för att hantera det maktvakuum som uppstått i och med den dåliga polisiära närvaron.

Brottsligheten och otryggheten påverkar allt från var människor väljer att bosätta sig, var företag beslutar att etablera sin verksamhet och hur olika investeringsbeslut fattas till hur personer lever sina liv och rör sig i vardagen. Med tanke på situationen och de utmaningar som Sverige står inför är det därför inte konstigt att frågor som rör säkerhet och trygghet har blivit några av de viktigaste politiska frågorna i Sverige. Enligt en undersökning från Novus ansåg svenska folket i augusti 2021 att endast sjukvård är en viktigare politisk fråga än lag och ordning.⁸

Trots att frågor om brottslighet och otrygghet är på agendan både i det offentliga samtalet och inom många samhällssektorer tenderar myndigheternas fokus att vara begränsat till den allra grävsta brottsligheten i form av exempelvis våldsbejakande extremism, terrorhotet, organiserad brottslighet, kriminella gäng etcetera. Detta är brottslighet som har stor påverkan på de som bor, vistas och verkar i utsatta områden. Det är emellertid viktigt att även förebygga och förhindra så kallade livskvalitetsbrott i form av exempelvis stölder, skadegörelse och inbrott. Detta är brott som generellt sett inte tilldrar sig något större intresse i polisens brottsförebyggande arbete. Till detta kommer att näringslivet i stor utsträckning exkluderas i kommunernas brottsförebyggande arbete.⁹

⁵ Berggren, N. & Bergh, A. (2021). Urholkad rättsstat ett slag mot ekonomin. SvD Debatt 2021-01-25.

⁶ Brottsförebyggande rådet. (2020). Kommunernas brottsförebyggande arbete och identifierade problem. Stockholm, Brottsförebyggande rådet.

⁷ Riksrevisionen. (2020:20). Rätt insats på rätt plats – polisens arbete i utsatta områden. En granskningsrapport från Riksrevisionen. Stockholm, Riksrevisionen.

⁸ Novus (2021). Rapport: viktigaste politiska frågan. Novus Group International AB. <https://novus.se/novus-svensk-valjar-opinion/valjarforstaelse/viktigaste-politiska-fragan/>

⁹ Stiftelsen Tryggare Sverige (2021) Näringslivets roll i det lokala brottsförebyggande arbetet – en kartläggning. Stockholm: Stiftelsen Tryggare Sverige.

Utmaningarna för näringslivet när det kommer till brottslighet och otrygghet är således stora. Det finns också idag förhållandevis lite kunskap om omfattningen av de brott som näringslivet utsätts för och de konsekvenser brottsligheten har för företagandet i Sverige. På nationell nivå genomför Brottsförebyggande rådet exempelvis en nationell trygghetsundersökning (NTU) bland allmänheten och en politikernas trygghetsundersökning (PTU) bland förtroendevalda, men det genomförs ingen motsvarande företagens trygghetsundersökning på nationell nivå.¹⁰ Företagares situation och erfarenheter i det här avseendet tas alltså sällan i beaktning. En utmaning i sammanhanget är därför att det saknas en samlad kunskap om omfattningen av brottsligheten och otryggheten för företag på samma sätt som vi har för allmänheten och exempelvis förtroendevalda.

Till detta kommer att den officiella kriminalstatistiken inte är tillräckligt detaljerad vilket innebär att det är svårt, eller till och med omöjligt, att för de flesta brottstyper utläsa om det är ett företag som utsätts för brott. Till viss del går det att hämta information om stölder, rån och inbrott i butik, men det går emellertid inte att till exempel koppla brott som hot och skadegörelse till näringslivet. Samtidigt tyder mycket på att anmälningsbenägenhet är lägre vid brott mot företag än brott mot allmänheten, vilket försvårar situationen ytterligare.

En förutsättning för att komma till rätta med de utmaningar som många företagare idag står inför är därför att kartlägga omfattningen och konsekvenserna av de brott företagen utsätts för.

Syfte

Syftet med denna undersökning är att kartlägga brottslighetens omfattning, kostnader och konsekvenser för svenska företag. Undersökningen är en uppföljning till tidigare kartläggningar om brottslighetens kostnader som Svenskt Näringsliv publicerat 2018 och 2020.

Även om det övergripande syftet med denna undersökning är detsamma som i de föregående så har omfattningen och tillvägagångssättet förändrats något. Till skillnad från tidigare studier inkluderas exempelvis även vissa indirekta kostnader till följd av brott och otrygghet.

I undersökningar om brottslighetens kostnader delas kostnaderna traditionellt sett in i tre huvudsakliga kostnadsslag: direkta kostnader, indirekta kostnader och immateriella kostnader.¹¹ Med direkta kostnader avses i den här undersökningen sådant som förlorad eller skadad egendom. Det vill säga värdet av det som exempelvis blivit stulet eller sönderslaget. Med indirekta kostnader avses företagens kostnader på grund av förväntad brottslighet och kostnader på grund av intäktsbortfall

¹⁰ Stiftelsen Tryggare Sverige har under 2021, tillsammans med personerna bakom NTU och Polisens trygghetsundersökning, utvecklat Företagens trygghetsundersökning (FTU) som många kommuner runt om i landet genomför.

¹¹ Svenskt Näringsliv (2019). Att mäta brottslighetens kostnader – Ett ekonomiskt perspektiv på brottslighet och brottslighetens kostnader – särskilt för företag. Stockholm: Svenskt Näringsliv.

till följd av brottslighet. Det förstnämnda omfattar de kostnader företagen har haft under det senaste året kopplat till säkerhetshöjande åtgärder för att skydda sig mot brott. Det kan exempelvis handla om kamerabevakning, nya larmsystem, ökat skalskydd eller bevakning i form av väktare eller ordningsvakter. Intäktsbortfall till följd av brottslighet omfattar i sin tur förlorade intäkter i form av exempelvis förlorad produktion, begränsat varuutbud och begränsade möjligheter att utföra vissa arbetsuppgifter på grund av brottsligheten. Även förlorad försäljning till följd av immaterialrättsliga intrång och piratkopiering räknas till det här kostnadsslaget. Det tredje kostnadsslaget, immateriella kostnader handlar om konsekvenser av brott i form av exempelvis psykologisk skada, försämrad arbetsmiljö och försämrad livskvalitet för anställda.

Denna undersökning har uppskattat omfattningen av de två första kostnadsslagen; direkta och indirekta kostnader till följd av brottslighet. Även om kostnadsbilden på så sätt blir mer komplett än i de två tidigare undersökningarna är den totala kostnadsbilden som presenteras i rapporten i underkant för brottslighetens totala kostnader för näringslivet. Det ska dock noteras att undersökningen inte fångar in samtliga indirekta kostnader som kan uppstå i samband med ett brott. Exempelvis har inga frågor ställts om kostnader för förlorad arbetstid till följd av kontakter med polis, försäkringsbolag etc. Dessutom ingår inte immateriella kostnader i form av samhälleliga kostnaderna för exempelvis rättsväsendets och sjukvårdens hantering av brott i undersökning.

Rapporten är uppbyggd i tre delar. Den första delen syftar till att undersöka företagens utsatthet för brott under det senaste året. Den andra delen avser att uppskatta de monetära direkta och indirekta kostnader brottsligheten har åsamkat företagen under det senaste året. Den tredje och sista delen fokuserar på de konsekvenser som brottsligheten medfört för företagen, exempelvis funderingar på att lägga ned verksamheten, svårigheter att rekrytera personal samt personalbortfall till följd av brottslighet eller oro för brott.

Metod

Rapporten baseras på resultaten av en digital enkätundersökning som har genomförts bland Svenskt Näringslivs medlemmar under hösten 2021. Enkäten skickades ut via e-post till totalt 55 000 företag, varav 7 122 företag besvarade enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på cirka 13 procent. Både det totala antalet svarande företag och svarsfrekvensen är högre än i de två tidigare studierna som publicerades 2018 och 2020.

Eftersom syftet med undersökningen är att kartlägga brottslighetens omfattning, kostnader och konsekvenser för svenska företag i stort och inte endast Svenskt Näringslivs medlemmar, har resultaten beräknats så att de är representativa för hela företagspopulationen i Sverige. För att kunna beräkna detta har undersökningspopulationen (det vill säga de företag som svarat på enkäten) först delats in i 15 strata baserat på storlek (3 strata) och bransch (5 strata). Sedan har stratafördelningen i undersökningspopulationen jämförts med motsvarande fördelning för hela Sveriges

företagspopulation.¹² För att korrigera för de skillnader som identifierats mellan de två populationerna har en viktningsmodell använts vid beräkandet av resultaten som tar hänsyn till över- och underrepresentationer i undersökningspopulationen vad gäller bransch och företagsstorlek. Sammantaget var effekten av viktningen emellertid mycket liten vilket tyder på att de svarande företagen i stor utsträckning är representativa för företagspopulationen i Sverige.

Till detta har även en bortfallsanalys genomförts där de svarande företagen har jämförts med de företag som inte har svarat. Bortfallsanalysen visar att skillnader i fördelningen utifrån bransch och storlek är mycket liten vilket tyder på att bortfallet inte är snedfördelat.¹³ Även om detta naturligtvis inte innebär samma representativitet som i en totalundersökning kan resultaten anses ge en god bild av svenska företags sammantagna situation vad gäller omfattningen av utsattheten för brott.¹⁴

För att beräkna brottslighetens kostnader har en särskild metod för kostnadsnyttoanalys använts som grundar sig i en modell som tidigare använts i andra länder, bland annat i Australien och Storbritannien. Bakom metoden står professor Matthew Manning vid The Australian National University Centre for Social Research and Methods, som också är medförfattare till denna rapport.

I undersökningen har företagen ombetts att besvara frågor om utsatthet för ett antal olika brottstyper under det senaste året. För varje brottstyp har sedan antalet brott efterfrågats varpå den svarande ombetts att uppskatta den genomsnittliga direkta kostnaden per brott inom sju av de efterfrågade brottskategorierna.

Eftersom det kan vara svårt för den svarande att uppskatta den genomsnittliga kostnaden per brott har fem olika intervallalternativ erbjudits för varje kostnadsfråga. Intervallerna är anpassade vad gäller storlek beroende på vilket brott som efterfrågas. Den här metoden anses vara mer träffsäker och undviker i högre grad de extremvärden som annars är vanligt förekommande när den svarande fritt får uppskatta kostnaderna. För att ändå ta höjd för de enstaka brott som har kostat företagen mycket stora summor finns även ett öppet svarsalternativ.

För att de sammantagna kostnadsuppskattningarna i största möjliga mån ska avspegla situationen i Sverige i stort har resultaten aggregerats upp mot företagsbeståndet i SCB:s Företagsdatabasen 2020.¹⁵ Detta har gjorts genom att kostnadsuppgifterna har brutits ned enligt samma stratafördelning som beskrivits ovan vad gäller viktningsmodellen. Inom varje strata har sedan den genomsnittliga kostnaden per brott aggregerats upp mot det nationella företagsbeståndet inom respektive strata.

¹² Stratafördelningen är skapad utifrån SCB:s statistik på antal företag år 2020 och branschindelningen enligt SNI branschkod på avdelningsnivå. Se Företagsdatabasen 2020.

¹³ Mindre byggföretag och medelstora tjänsteföretag har varit något mindre benägna att svara på enkäten. Även om det sammantagna bortfallet inte är problematiskt går det inte att utesluta att det finns en viss skevhet.

¹⁴ Svenskt Näringsliv har inga medlemsföretag inom branscherna "offentlig förvaltning och försvar", "förvärvsarbete i hushåll" samt "verksamhet vid internationella organisationer", varför dessa branscher inte är inkluderade i undersökningen. På grund av ett för litet antal respondenter från branscherna "el, gas, värme och kyla", "gruvor och mineralutvinningsindustri", "kreditinstitut och försäkringsbolag" samt "vattenverk, reningsverk o.d. avfallsanläggningar" ingår dessa branscher inte i undersökningen kring utsatthet för brott.

¹⁵ Till skillnad från de frågor i undersökningen som avser utsatthet har samtliga aktuella branschers kostnader för brott räknats med i den totala uppskattade kostnaden för brott mot näringslivet. Finans- och försäkringsverksamhet kallas i denna rapport "kreditinstitut och försäkringsbolag".

Tidigare forskning och internationell utblick

Brottslighet mot företag av icke anställda eller av de med makt och möjlighet inom en affärsverksamhet har studerats empiriskt ända sedan 1800-talet.¹⁶ Under 1900-talet konstaterade Sutherland – dock utan särskilt fokus på näringslivsrelaterad brottslighet, utan snarare på brottslighet utförd av företagsrepresentanter – behovet av ytterligare forskning med tanke på brottslighetens konsekvenser för såväl näringsliv som för samhälle.¹⁷ Samtidigt har inte så mycket förändrats under 2000-talet. Kunskapen är fortfarande låg och företagen riskerar fortsatt brottslighet riktad mot dem från både anställda, kunder och andra aktörer. Det är därför inte förvånande att många företag lägger ned stora summor på att försöka förebygga och förhindra brott samt minimera konsekvenserna av sådan brottslighet. Bakgrunden är insikten om att sådana brott påverkar lönsamheten till den milda grad att en fortsatt verksamhet kan hotas. Exempelvis uppskattar James att brottslighet kan vara en bidragande orsak till att så många som 30 procent av företagen tvingas lägga ned.¹⁸

Ett antal olika studier har försökt att uppskatta brottslighetens kostnader. Wickramasekera med flera genomförde 2015 en systematisk granskning av 21 studier av brottslighetens kostnader.¹⁹ Granskningen visade avsevärda skillnader beträffande uppskattningen av brottslighetens kostnader i de genomgångna studierna. Stora delar av dessa skillnader beror på olikheter kring metodik och omfattning för uppskattningen. Vissa studier inkluderade både direkta kostnader (till exempel värdet av en stulen bil eller reparationer av en sönderslagen bil) till följd av brottslighet och indirekta kostnader (till exempel kostnader som beror på minskad produktivitet hos gärningsperson/brottsutsatt och värdet av frivilligt arbete). Andra studier inkluderar även immateriella kostnader (till exempel psykologisk skada orsakad av brottslighet) vilka kräver metoder som undersöker betalningsvillighet eller liknande metoder för att kunna sätta monetära värden på icke-marknadsmässiga konsekvenser.

Vad gäller omfattning kan kostnader som uppstår på grund av brottslighet avgöras av de som är kostnadsbärare. Kostnader kan beräknas utifrån den brottsutsattes perspektiv (till exempel utlägg för medicinska kostnader, minskad produktivitet, sveda och värk), statens perspektiv (till exempel kostnader som uppstår via rättsväsendet) och sociala perspektiv (bestående av både brottsutsatta och statens perspektiv och kostnaderna för skattebetalarna och gärningspersonerna). Den gyllene standarden för den här typen av studier är de totala samhällskostnaderna eftersom de inkluderar hela samhället. Det är dock ovanligt med en sådan ansats på grund av svårigheter att få tillgång till data. Dessutom tenderar forskare att föredra att fokusera på brottslighetens direkta kostnader.²⁰ På grund av ovannämnda skillnader vad gäller

¹⁶ Taylor, J. (2018). White-collar crime and the law in the nineteenth century Britain. *Business History*, 60(3), 343–360.

¹⁷ Sutherland, E. (1941). Crime and Business. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 217(1), 112–118.

¹⁸ James, L. (2017). Prepare and protect your business. Tillgänglig: <https://www.uschamberfoundation.org/blog/post/prepare-and-protect-your-business>

¹⁹ Wickramasekera, N., Wright, J., Elsey, H., Murray, J., & Tubeuf, S. (2015). Cost of crime: A systematic review. *Journal of Criminal Justice*, 43(3), 218–228.

²⁰ Manning, M., Johnson, S., Tilley, N., Wong, G., & Vorsina, M. (2016). *Economic analysis and efficiency in policing, criminal justice and crime reduction: What works?* London: Palgrave.

kostnaderna och dess orsaker är det svårt att göra jämförelser mellan olika länder (ibland även mellan olika samhällssektorer inom ett land).

Få studier har fokuserat på enbart brottslighetens kostnader för näringslivet. En aktuell studie i Storbritannien²¹ utgör ett försök att på ett genomgripande sätt försöka identifiera direkta, indirekta och immateriella kostnader till följd av brott. Resultatet uppskattar att näringslivets kostnader för brottslighet var 8,7 miljarder brittiska pund (cirka 105 miljarder kronor). Kostnaderna avser sju kategorier; rån (2 miljarder pund), inbrott (1,6 miljarder pund), stöld (4,2 miljarder pund), fordonsstöld (0,3 miljarder pund), stöld ur fordon (0,1 miljarder pund), skadegörelse/mordbrand (0,1 miljarder pund) och annan typ av skadegörelse (0,4 miljarder pund).²² Värt att notera är att trots att en enskild stöld är det minst kostsamma brottet för företagen uppgår totalkostnaden för de sammanlagda stölderna för näringslivet till hela 4,2 miljarder pund, vilket är en större totalkostnad än övriga efterfrågade brottskategorier.

Svenskt Näringslivs tidigare undersökningar om brottslighetens kostnader har beräknat de direkta kostnaderna för svenska företag till drygt 40 miljarder kronor årligen. Det är emellertid troligt att dessa kostnadsberäkningar väsentligen underskattar de verkliga samhällskostnaderna som bland annat innefattar höga immateriella kostnader, vilka inkluderades i ovan nämnda brittiska undersökning. Dessutom är det svårt att i denna typ av undersökningar beräkna näringslivets fullständiga direkta kostnader. Det gäller särskilt för vissa brottstyper som exempelvis cyberbrottslighet, digitala bedrägerier, digital hackning inklusive bedrägeri mot internetbanker och hackning av konton, driftsstörningar av dataservrar eller system och identitetskapning.

På nationell nivå finns det viss kunskap om näringslivets erfarenheter av brottslighet och otrygghet. Källorna till denna är främst de undersökningar som bransch- och intresseorganisationer genomför bland sina medlemmar. Exempelvis visade en tidigare undersökning genomförd av Svenskt Näringsliv att 56 procent av de tillfrågade företagen utsatts för brott under de senaste två åren²³. Vad gäller konsekvenser av brottslighet mot företagare så uppger 19 procent av företagen att de övervägt att lägga ned sin verksamhet på grund av brottslighet enligt Företagarnas undersökning *Brott mot företagare 2021*.²⁴ Liknande studier för att kartlägga sina medlemmars erfarenheter av brottslighet genomförs av flera andra branschorganisationer som exempelvis Svensk Handel och Livsmedelshandlarna.

Även på lokal nivå är kunskapen om brott mot företag begränsad, bland annat eftersom kommunerna inte i tillräckligt stor utsträckning inkluderar näringslivet i sitt brottsförebyggande arbete. En kartläggning som Stiftelsen Tryggare Sverige har

²¹ Heeks, M., Reed, S., Tafsiiri, M., & Prince, S. (2018). *The economic and social costs of crime: Second edition*. London: Home Office.

²² Precis som Wickramasekera m.fl. konstaterade i sin granskning är uppskattningar av brottslighetens kostnader känsliga för olikheter kring metodik. Till följd av detta bör exempelvis jämförelser av kostnader i Heeks m.fl. undersökning och kostnaderna i denna undersökning göras med stor försiktighet. Till skillnad från denna undersökning baseras exempelvis Heeks undersökning på anmälda brott.

²³ Svenskt Näringsliv. *Brottslighetens kostnader 2020*. Stockholm: Svenskt Näringsliv.

²⁴ Företagarna (2021). *Brott mot företagare 2021*. Stockholm: Företagarna.

genomfört visar att näringslivet i regel inte inkluderas på ett strukturerat och systematiskt sätt i samverkan mellan polis och kommun för att förebygga brott. Detta gäller både i framtagandet av lokala lägesbilder såväl som i genomförandet av brottsförebyggande åtgärder. Kartläggningen visar att endast 12 procent av kommunerna har inkluderat näringslivet i samverkansöverenskommelsen som till stor del reglerar det lokala brottsförebyggande arbetet.²⁵ Följderna blir att den lägesbild som ligger till grund för det lokala brottsförebyggande arbetet i kommunerna till allra största del grundas på polisens brottsstatistik, vilket med tanke på ovanstående riskerar att leda till att företagens situation och utmaningar inte beaktas.

Den föregående studien från Svenskt Näringsliv från 2020 visar dessutom att stöld, skadegörelse och inbrott utgjorde de mest kostsamma brotten för svenska företag. Självklart påverkas företag även av den allt grövre brottsligheten, som exempelvis skjutningar och gängvåld.

Slutligen visar tidigare studier från Svenskt Näringsliv att brottsligheten inte är jämnt fördelad, utan vissa branscher drabbas mer än andra. Den heterogena fördelningen av brottslighetens kostnader försvårar föga förvånande också beräkningarna, vilket i sin tur även påverkar möjligheterna att ta fram relevanta brottsförebyggande insatser. En utmaning både vad gäller denna typ av kartläggningar och framtagande av brottsförebyggande åtgärder ligger således i att branscherna utsätts i olika omfattning och av olika typer av brott vilket innebär att brottslighetens kostnader fördelas ojämnt mellan branscherna.

²⁵ Stiftelsen Tryggare Sverige (2021) Näringslivets roll i det lokala brottsförebyggande arbetet – en kartläggning. Stockholm: Stiftelsen Tryggare Sverige.

Resultat

I denna del redovisas i tur och ordning resultaten avseende företagens utsatthet för brottslighet, därefter brottslighetens kostnader och avslutningsvis redogörs för brottslighetens konsekvenser.

Företagens utsatthet för brott

Resultaten från den här undersökningen visar att över hälften av företagen (54 procent) minst en gång har utsatts för något eller några av de efterfrågade brottstyperna under det senaste året (se figur 1). Detta kan jämföras med 56 procent i 2020-års undersökning. Det ska dock noteras att 2020-års siffror avser utsatthet under de två senaste åren. Dessutom är undersökningspopulationen större i denna undersökning med 7 122 svarande företag att jämföra med cirka 2 200 i föregående undersökning. Andra frågor har också ställts vad gäller företagens utsatthet för brott, kostnader och konsekvenser. Skillnader i resultaten mellan de två undersökningarna ska av dessa anledningar tolkas med försiktighet.

Utsatthet per brottstyp

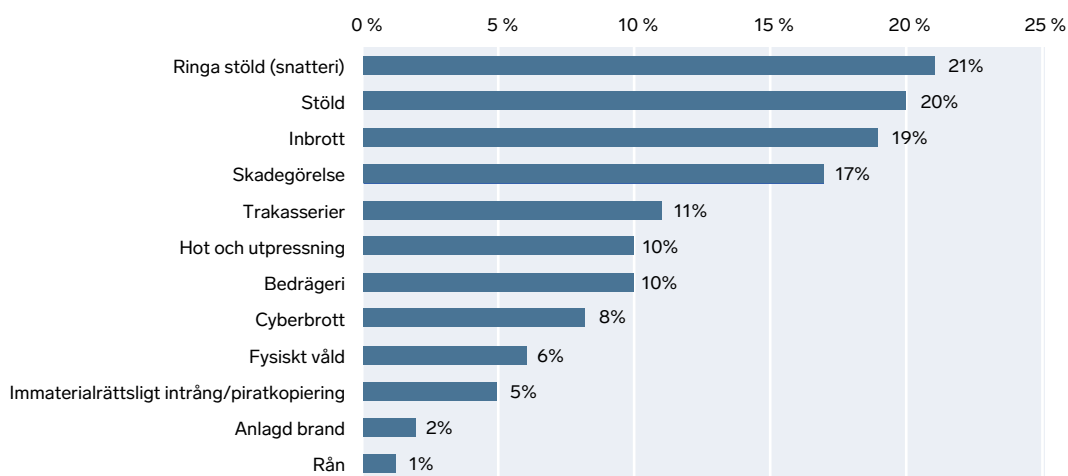
Som framgår av figur 1 är det vanligaste brottet som svenska företag utsätts för ringa stöld (snatteri), följt av stöld (av normalgraden och grov stöld) samt inbrott och skadegörelse. Andel företag som utsatts för den här typen av brott som, förutom skadegörelse, klassificeras som tillgreppsbrott uppgår till cirka 20 procent. Brott mot person,²⁶ som i detta fall i första hand bör ses som brott mot anställda, uppvisar dessbättre en lägre andel utsatta företag. Trots detta kan det konstateras att ett av tio företag beskriver att de har utsatts för trakasserier²⁷ respektive hot²⁸ och utpressning. Ungefär hälften så många har utsatts för fysiskt våld²⁹ och lägst andel, två respektive en procent av företagen, har utsatts för anlagd brand och rån.

²⁶ Med brott mot person avses i denna undersökning trakasserier, hot och utpressning samt fysiskt våld.

²⁷ Med trakasserier avses upprepade händelse av exempelvis obehagliga telefonsamtal, tecken på kartläggning eller att oönskade varor har beställts i den anställdes namn i syfte att hämnas eller av annat skäl väcka obehag. I vissa situationer kan trakasserier betraktas som ofredande, olaga förföljelse eller fridskränkingsbrott.

²⁸ Hot definieras i rapporten som allt från att någon har uttalat ett konkret hot om våld eller andra konsekvenser, till att någon mottagit ett SMS om att egendom ska skadas med anledning av den verksamhet företaget bedriver. Hot är en form av otillåten påverkan som alltid handlar om straffbara gärningar. Det kan till exempel handla om olaga hot eller utpressning.

²⁹ Med fysiskt våld avses slag, sparkar eller annan typ av fysiskt våld, exempelvis med vapen eller tillhygge, som riktats mot en anställd med anledning av den verksamhet som bedrivs.

Figur 1. Andel företag som utsatts för respektive brottstyp under det senaste året.

En försiktig jämförelse med föregående studie visar ungefär samma inbördes ordning vad gäller utsatthet för olika typer av brott, där bilden är att tillgreppsbrotten är betydligt vanligare än brott som riktas mot en anställd i form av exempelvis hot och våld.

Den officiella kriminalstatistiken över polisanmälda brott i Sverige visar att tillgreppsbrotten inte bara dominerar vad gäller brott som drabbar företag, utan även vad gäller brottsligheten i stort. Stöld och tillgreppsbrott som exempelvis inkluderar inbrott av olika slag, butiksstölder och person- och butiksrån utgjorde 27 procent av de polisanmälda brotten år 2020. Att jämföra med brott mot enskild person (där exempelvis misshandel, ofredande och olaga hot inkluderar) och skadegörelse som utgjorde 19 respektive 15 procent av de polisanmälda brotten.³⁰

Den självrapporterade utsattheten bland allmänheten som framgår i Nationella trygghetsundersökningen 2021 (NTU)³¹ är i regel lägre än utsattheten hos företag i den här undersökningen. Ett undantag är emellertid rån som drabbar ungefär lika stor andel av företagen som av befolkningen (cirka en procent). I övrigt är utsattheten för fysiskt våld (misshandel) dubbelt så hög bland företagen jämfört bland allmänheten, sex respektive tre procentenheter uppger att de utsatts för fysiskt våld under det senaste året. Ungefär samma förhållande mellan företag och allmänheten gäller för utsatthet för trakasserier. Elva procent av företagen har utsatts under det senaste året medan sex procent av befolkningen uppger att de utsattes under 2020.³² Att ett företag som regel är mer brottsutsatt än en enskild medborgare är logiskt eftersom de ofta har flera anställda och dessutom i många fall har stöldbegärliga egendomar och varor som visas upp för allmänheten.

³⁰ Brottsförebyggande rådet (2021). Nationella trygghetsundersökningen 2021. Rapport 2021:11 Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

³¹ Brottsförebyggande rådet (2021). Nationella trygghetsundersökningen 2021. Rapport 2021:11 Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

³² I enkätformuläret som skickats till företagen i den här undersökningen framgår det tydligt att det frågorna avser utsatthet med anledningen av den verksamhet som bedrivs. I de fall en anställd utsatts för ett brott ska detta alltså ha skett med anledning av dennes yrkesutövning. Med detta sagt går det aldrig att utesluta en viss överlappning mellan eventuell utsatthet i yrkesutövningen och i egenskap av privatperson.

De senaste tio åren har de anmälda stöldbrotten minskat, medan antalet anmälda brott mot person har ökat med cirka 20 procent. Även om det utifrån kriminalstatistiken är svårt att utläsa huruvida denna ökning också inkluderar brott mot person med anledning av personens yrkesutövning finns det indikationer som tyder på att så är fallet. Såväl kriminologisk som viktimologisk forskning, tillsammans med arbetsskadestatistiken, visar dessutom att vissa yrkesgrupper är mer utsatta än andra. Branscher som har till uppgift att vårda, skydda och ge omsorg om andra och där personalen i större omfattning konfronteras med aggressiva, drog- och/eller alkoholpåverkade personer utsätts i regel mer än andra branscher för situationer som inbegriper hot och våld. Något som också bekräftas i denna undersökning där vård och omsorg är den bransch med störst andel företag som utsatts för hot under det senaste året (17 procent). Sammantaget har 10 procent av företagen drabbats av hot och utpressning under det senaste året. Skillnaden i utsatthet bland allmänheten är inte lika stor som för ovan redogjorda brottstyper då 8,4 procent av befolkningen utsattes för hot enligt NTU 2021.

De sju brottstyper vars ekonomiska konsekvenser har undersökts redovisas mer ingående i avsnittet *Brottslighetens kostnader*.

Otillåten påverkan och illojal konkurrens

I syfte att även fånga in den typen av företeelser som inte alltid behöver handla om brottsliga handlingar direkt riktade mot företaget, men som likväl kan påverka ett företag negativt och orsaka otrygghet i en verksamhet, har utsattheten för otillåten påverkan och illojal konkurrens mot företagen undersökts.³³

Otillåten påverkan är ett allvarligt brott för såväl det enskilda företaget som drabbas som för samhället i stort. Inte sällan kopplingar till den organiserade brottsligheten som använder sig av exempelvis utpressning, hot, skadegörelse, våld eller beskyddarverksamhet för att uppnå vinster. Även ideologiskt motiverade gärningspersoner kan utöva otillåten påverkan gentemot företag eller näringslivet. Otillåten påverkan mot näringslivet kan leda till att grov organiserad brottslighet får tillgång till stora summor pengar, varor och marknader så att de kan växa sig starkare. Otillåten påverkan snedvrider dessutom möjligheten till sund konkurrens och riskerar att konkurrera ut näringsverksamhet som är seriös och legal. På sikt är detta ett hot mot företagsamheten och den regionala utvecklingen av näringslivet, men också mot demokratin.

Vad som är otillåten påverkan kan vara svårt att avgöra och själva påverkan i sig kan dessutom ta olika former. Det kan exempelvis handla om subtila eller direkta hot, trakasserier, utpressning, skadegörelse eller korruption i form av mutor och vänskapskorruption. Även syftet med påverkan kan variera från att utövaren kräver regelbundna betalningar för beskyddarverksamhet till att gärningspersonerna vill ta över företaget eller få företagaren att lägga ned eller ändra sin verksamhet. Den

³³ Otillåten påverkan behöver inte utgöra brott i juridisk mening. En händelse betecknas som otillåten påverkan om den utsatta uppfattar att syftet var att påverka tjänsteutövningen. Brottsförebyggande rådet (2017) Att förebygga och hantera påverkansförsök – en handbok. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. s. 5

här undersökningen visar att cirka fyra procent av företagen har utsatts för otillåten påverkan under det senaste året. Även om detta kan uppfattas som en relativt låg andel är det oroande siffror eftersom varje fall är mycket allvarligt då det kan vara skadligt för både personal, verksamhet och för hela branschen om den får fäste.

På branschnivå är det också stora skillnader. Exempelvis har ett av tio företag som bedriver utbildningsverksamhet utsatts för otillåten påverkan under det senaste året, medan färre än ett av hundra företag inom branschen annan serviceverksamhet har utsatts. Geografiskt sett så skiljer sig utsattheten inte lika stort mellan regionerna, även om mönstret är att utsattheten är mer omfattande i storstadsregionerna. Att studera omfattningen av otillåten påverkan nedbrutet på regions- och branschnivå kan ge indikationer på i vilken utsträckning den organiserade brottsligheten har fått fäste i det lokala näringslivet och kan utgöra ett viktigt verktyg för att inte bara förebygga organiserad brottslighet och otillåten påverkan, men även illojal konkurrens.

Ett annat allvarligt problem som kan ha långtgående konsekvenser för såväl personal, verksamhet och bransch är nämligen illojal konkurrens. För att få fördelar gentemot sina konkurrenter kan det handla om företag eller organisationer som inte följer gällande regelverk, inte betalar skatt eller bedriver en verksamhet helt eller delvis genom kriminella aktiviteter. Det innefattar alltså allt från brott mot arbetsmiljö- och skatteregler till penningtvätt och bedrägerier. Under det senaste året har 22 procent av företagen påverkats av illojal konkurrens i någon form och utsträckning. Cirka 15 procent menar att illojal konkurrens har en beständig påverkan på företaget och resterande 7 procent har under det senaste året påverkats i form av enstaka företeelser. Mest utbredd är den illojala konkurrensen i tur och ordning i branscherna utbildning, transport och magasinering och bygg. I dessa branscher har cirka vart tredje företag påverkats i någon utsträckning under det senaste året.

Upprepad utsatthet för brott

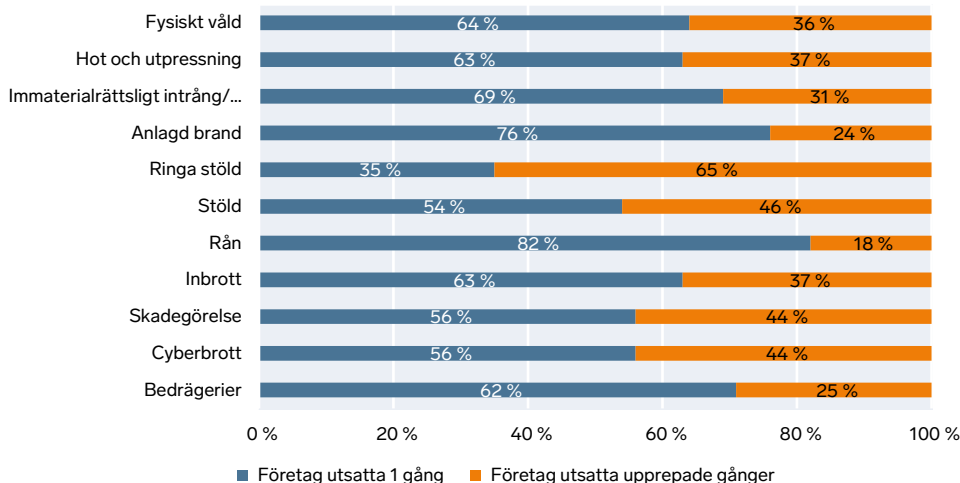
Sedan länge har det varit känt att en liten grupp gärningspersoner begår brott vid upprepade tillfällen och därmed står för en stor andel av den totala brottsligheten (se till exempel Persson, 1980). Under de senaste decennierna har forskning visat att samma förhållande gäller för personer som utsatts för brott³⁴. Det tycks med andra ord finnas en relativt liten grupp individer som drabbas av en oproportionerligt stor andel av alla brott. Detta förhållande gäller såväl våldsbrott som inbrott och vissa andra tillgreppsbrott.

Resultatet från denna undersökning visar att motsvarande gäller för företag. Ett betydande antal av företagen i undersökningen beskriver att de har utsatts för brott vid upprepade tillfällen (se figur 2). Exempelvis har 65 procent av de som utsatts för ringa stöld utsatts fler än en gång under det senaste året.

Även om det dessbättre som regel är vanligare att som företagare utsätts en gång för respektive brottstyp så gömmer sig stora antal brott i de orangea staplarna. Under-

³⁴ Se till exempel Brå (2001:3), Carlstedt (1995), Farrell & Pease (1993), Forrester, Chatterton & Pease (1988), Gottfredsson (1984).

sökningen visar också att de flesta av företagen har utsatts för fler än en brottstyp under det senaste året vilket ytterligare visar på det stora antal brott som varje år drabbar svenska företag.

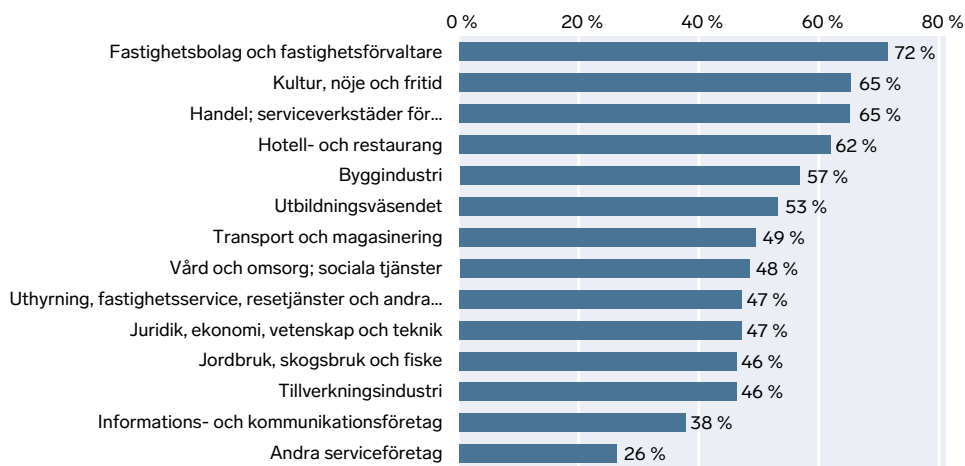
Figur 2. Upprepad utsatthet bland företag som utsatts för brott.

Utsatthet per bransch

Utsattheten för brott är inte jämnt fördelad mellan olika branscher. Fastighetsbranschen som till största delen utgörs av fastighetsägare som hyr ut och förvaltar bostäder och kommersiella lokaler är den bransch med störst andel brottsutsatta företag. Hela 72 procent av dessa företag har under det senaste året utsatts för brott. Som framgår av figur 3 är andelen utsatta företag inom fastighetsbranschen sju procentenheter större än de näst mest utsatta branscherna: kultur, nöje och fritid; och handel. Den förstnämnda kategorin består av verksamheter inom allt från konstnärligt skapande och teater till drift av idrottsanläggningar, sportklubbar, gym och nöjesparker. Handel består i sin tur främst av företag som driver butiker (även e-butiker) inom exempelvis detaljhandel eller livsmedelshandel, men även verksamheter som bedriver underhåll och reparation av motorfordon.

Informations- och kommunikationsföretag (där olika former av IT-bolag och telekombolag exempelvis ingår) samt andra serviceföretag (som bland annat utgörs av verksamheter för reparation av elektronik, samt skönhetsvård och begravningsverksamhet) är de branscher med lägst andel utsatta företag.³⁵

³⁵ Branschkategorierna "försörjning av el, gas, värme och kyla", "gruvor och mineralutvinningsindustri", "kreditinstitut och försäkringsbolag" samt "vattenverk, reningsverk o.d. avfallsanläggningar" hade för få antal svarande i undersökningen och har därför, som tidigare beskrivits, inte inkluderats i detta avsnitt.

Figur 3. Andel företag per bransch som utsatts för brott under det senaste året.

Som framgår ovan är brottslighet ett problem inom alla branscher, vilket understryks av att mer än vart fjärde företag i den minst utsatta branschen har utsatts för brott under det senaste året. Samtidigt kan konstateras att brottsligheten slår olika hårt mot branscherna. De tre mest utsatta branscherna kommer därför att kort beskrivas för här.

Fastighetsbranschen

Utsattheten för brott inom fastighetsbranschen är betydligt större jämfört med övriga branscher (se figur 3).

En förklaring till fastighetsbranschens stora utsatthet är att fastighetsägare är den aktör som lever närmast brottsligheten. Redan i slutet av 1990-talet kunde forskare se hur gångbildningar skapades med bostadsområdet som gemensam identitetsbas.³⁶ År 2004 kom den första större rapporten från dåvarande Polismyndigheten i Västra Götaland som genom nätverksanalys kunde knyta majoriteten av misstänkta gärningspersoner under 18 år till vissa bestämda bostadsområden i Göteborg. Efter dessa inledande analyser har det kommit ett stort antal rapporter som pekar på en snabb negativ utveckling när det gäller de territoriella kriminella nätverken och dess negativa påverkan på boendemiljön.

Även fastighetsbestånd i centrumkärnor (med handel och krogliv i bottenvåningarna) ger upphov till en utsatthet för diverse brott och ordningsstörningar, exempelvis skadegörelse. En närmare analys av den typ av brott som drabbar dessa fastighetsägare visar också att det framför allt handlar om just skadegörelse (inklusive klotter). Andelen företag som utsatts för denna typ av brott under det senaste året är 57 procent, vilket är 28 procentenheter högre än den näst mest utsatta branschen, ”kultur, nöje och fritid”. Att ingen annan bransch har utsatts för skadegörelse i samma utsträckning som fastighetsbranschen är i sig inte särskilt förvånande

³⁶ Sernhede, O (2007) *AlieNation is my Nation*. Stockholm: Ordfront förlag.

eftersom det är ägaren/förvaltaren och inte hyresgästen som de-facto utsatts när det exempelvis har klottrats på fasaden till ett hyreshus eller kommersiell lokal. Ett liknande resonemang kan förklara att fastighetsbranschen även är den bransch som uppvisar störst utsatthet för inbrott (38 procent av företagen inom branschen har utsatts för inbrott under det senaste året).

Att den här undersökningen visar att fastighetsbranschen framför allt har problem med skadegörelse och inbrott betyder naturligtvis inte att dessa brottstyper är de enda problemen inom branschen. En ny kartläggning av trygghetsproblematik för fastighetsägare i utsatta områden visar att branschen har återkommande problem både med ”gängen och hängen”.³⁷ Med häng avses personer (ofta unga killar) som uppehåller sig i det offentliga rummet samt i gemensamma utrymmen som trapphus, källare och garage. Detta är nödvändigtvis inte kopplat till kriminell verksamhet men bidrar till otrygghet för boende samt ökar risken för brott och ordningsstörningar.

Vid sidan av hängen av unga killar i det offentliga rummet så kännetecknas många bostadsområden av en gängproblematik med bland annat öppen drogförsäljning. Platser där gängkriminaliteten upplevs har stor påverkan i vardagen är framför allt ytor i det offentliga rummet som torg, centrumområden och ”rummen mellan husen”. Förutom att spä på otryggheten och minska fastighetsvärden i utsatta områden påverkar den här typen av kriminella aktiviteter fastighetsbranschen eftersom exempelvis narkotikahandel inte sällan bedrivs i trapphus och andra gemensamma utrymmen i fastigheterna.

Kultur, nöje och fritid

Att en så stor andel som 65 procent av företagen inom branschen ”kultur, nöje och fritid” har utsatts för brott under det senaste året är kanske mer förvånande än att företag inom handeln har det. Med tanke på att rapporteringsperioden avser de senaste tolv månaderna, en period som till stora delar präglades av pandemi, restriktioner och inställda evenemang är branschens resultat i undersökningen särskilt anmärkningsvärt. Till följd av pandemin drabbades branschen också hårt ekonomiskt under 2020 då omsättningen i branschen minskade med 17 procent enligt SCB.³⁸

Branschen innehåller verksamheter inom allt från konstnärligt skapande och teater till drift av idrottsanläggningar, sportklubbar, gym och nöjesparker varför det är svårt att dra generella slutsatser om situationen vad gäller brottslighet och otrygghet i branschen i stort. En viss del av utsattheten kan emellertid härledas till anläggningar som bibliotek och simhallar, vars situation tidigare bland annat har uppmärksammats i en rapport från Brottsförebyggande rådet. Enligt den kartläggningen hade samtliga simhallar och bibliotek utsatts för brott och ordningsstörningar under det senaste året. De vanligast förekommande brotten enligt kartläggningen var stölder och skadegörelse, men även hot, trakasserier och våld mot anställda hade förekommit

³⁷ Stiftelsen Tryggare Sverige (2021). En handledning för fastighetsägare att hantera trygghetsproblematiken i utsatta områden.

³⁸ Statiska centralbyrån (2021), Pressmeddelande: ”Pandemiet kostade näringar inom kultur, nöje och fritid 13 miljarder” <https://www.scb.se/pressmeddelande/pandemiet-kostade-naringar-inom-kultur-noje-och-fritid-13-miljarder/>

i viss utsträckning.³⁹ De mönstren bekräftas även i denna undersökning för branschen i stort där stölder och skadegörelse är de vanligast förekommande brotten, men där även 9 procent av företagen har anställda som utsatts för hot under det senaste året.

Handel

Handeln är den bransch som historiskt sett uppvisat störst utsatthet för brott.⁴⁰ Svensk Handels senaste rapport som avser det tredje kvartalet 2021 gör exempelvis gällande att nästan varannan handlare hade utsatts för brott under den senaste månaden.⁴¹ Under det senaste året kan vi utifrån figur 3 konstatera att 65 procent av företagen inom handeln har utsatts för brott. Det vanligaste brottet som branschen drabbas av är ringa stöld (snatteri), följt av stölder och skadegörelse.

Enligt Svensk Handels *Trygghetsbarometer* för det andra kvartalet 2021 rapporterade dessutom var fjärde handlare att de utsatts för hotfullt beteende från en besökare eller kund bara under den senaste månaden.⁴² Även om den här undersökningen inte visar på lika stor utsatthet för hot (14 procent) bekräftas bilden av att handlarna är en utsatt grupp inom näringslivet för denna typ av brott. Trots detta är andelen företag utsatta för hotbrott större i hotell- och restaurangbranschen samt inom vård och omsorg, där 17 procent av företagen i respektive bransch har utsatts för hot under det senaste året.

Hot från kunder, besökare och patienter är problematiskt eftersom det skapar en otrygghet bland anställda. Dessutom riskerar denna typ av brott att normaliseras där personalen i värsta fall får uppfattningen att hot är en del av vardagen på arbetsplatsen.

Handel är också en av de branscher med högst andel utsatta företag vad gäller fysiskt våld. Cirka 7 procent av företagen inom branschen uppger att någon anställd har utsatts under det senaste året. Bara hotell- och restaurangbranschen uppvisar högre utsatthet (cirka 10 procent). En förklaring till den relativt höga förekomsten av våld inom handeln är att motvärnsrånen har ökat. Enligt Svensk Handels Trygghetsbarometer uppgav 13 procent av handlarna att de utsatts för motvärnsrån under endast under den senaste månaden.⁴³

Utsatthet per region

Företagens utsatthet skiljer sig inte enbart mellan olika typer av branscher. Det finns även regionala skillnader i utsatthet för brott. Som framgår av figur 4 är utsattheten för brott bland företagare tio procentenheter högre i polisregion Väst och Syd jämfört

³⁹ Brottsförebyggande rådet (2020) Simhallar och bibliotek – En kartläggning av brott och ordningsstörningar. Rapport 2020:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

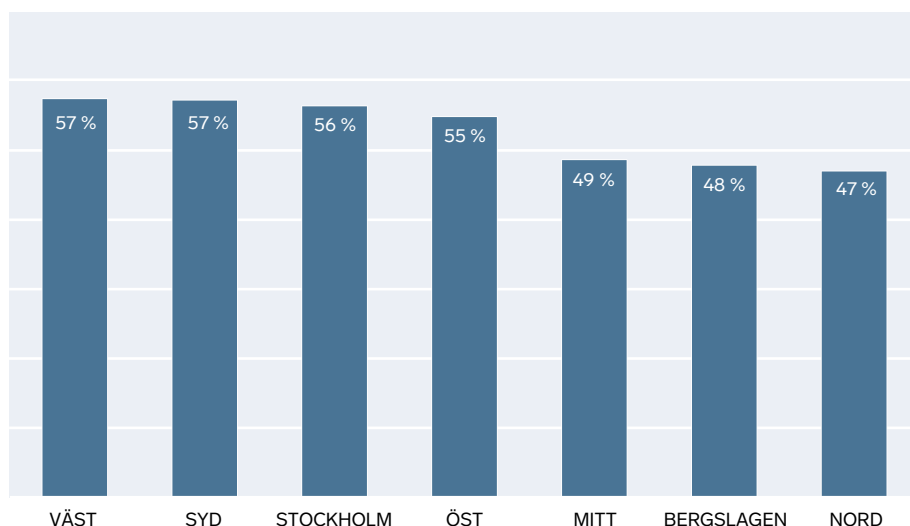
⁴⁰ Se exempelvis: Företagarna (2021). *Brott mot företagare 2021*. Stockholm: Företagarna; Svenskt Näringsliv (2020) *Brottslighetens kostnader 2020*. Stockholm: Svenskt Näringsliv.

⁴¹ Svensk Handel (2021) *Trygghetsbarometern Q3 2021*. Stockholm: Svensk Handel.

⁴² Svensk Handel (2021) *Trygghetsbarometern Q3 2021*. Stockholm: Svensk Handel.

⁴³ Svensk Handel (2021) *Trygghetsbarometern Q2 2021*. Stockholm: Svensk Handel.

med polisregion Nord. Dessa skillnader kan delvis förklaras av att brottsligheten i stort tenderar att vara fokuserad till större städer, även om brottsligheten har blivit ett allt större problem ur ett glesbygds- och landsbygdsperspektiv.

Figur 4. Andel företag per polisregion som utsatts för brott under det senaste året.⁴⁴

I en analys gjord av Brottsförebyggande rådet år 2015 framgår det att oron hos allmänheten för att utsättas för brott är störst i storstäder och större städer och minst på landsbygden. I samma analys framgår det att även anmälningsstatistiken är högre för samtliga undersökta brottskategorier i storstäder än på landsbygden.⁴⁵

Ett kompletterande resonemang till att brottsligheten tenderar att fokuseras kring storstäder kan till viss del förklara att utsattheten bland företagare är större i de södra regionerna. Vania Ceccato har exempelvis gjort en uppdelning på södra och norra Sverige i sin bok *Rural crime and community safety* menar att det finns fler brottsutsatta privatpersoner i södra Sverige. Förklaringen är att södra Sverige har en närhet till kontinenten vilket ökar riskerna med utifrån kommande stöldlikor och andra former av gränsöverskridande brottslighet. Till detta kommer de stora geografiska avstånden norra Sverige som påverkar brottsligheten men även polismyndighetens möjligheter till en lokal närvaro.⁴⁶

Med detta sagt har även landsbygdens situation med brott och otrygghet uppmärksammat i större utsträckning under den senaste tiden. I en undersökning som branschorganisationen Företagarna genomförde år 2019 framgår att 25 procent av

⁴⁴ Polisregionerna omfattar följande geografiska områden: Väst: Hallands och Västra Götalands län. Syd: Blekinge, Kalmar och Kronobergs län. Stockholm: Stockholms län och Gotland. Öst: Jönköping län, Södermanlands län och Östergötlands län. Mitt: Gävleborgs län, Uppsala län och Västmanlands län. Bergslagen: Dalarna, Värmland och Örebro län. Nord: Jämtland, Norrbotten, Västerbotten och Västernorrlands län.

⁴⁵ Brottsförebyggande rådet (2015), Brottslighet och otrygghet i stad och på landsbygd. Stockholm: Brottsförebyggande rådet https://bra.se/download/18.4a33c027159a89523b1b1346/1488273418442/13_Brottslighet_och_otrygghet_i_stad_och_pa_landsbygd.pdf

⁴⁶ Ceccato, V. (2016). 'Crime and Policing in Swedish Rural Areas' i J.F. Donnermeyer (red.). The Routledge International Handbook of Rural Criminology.

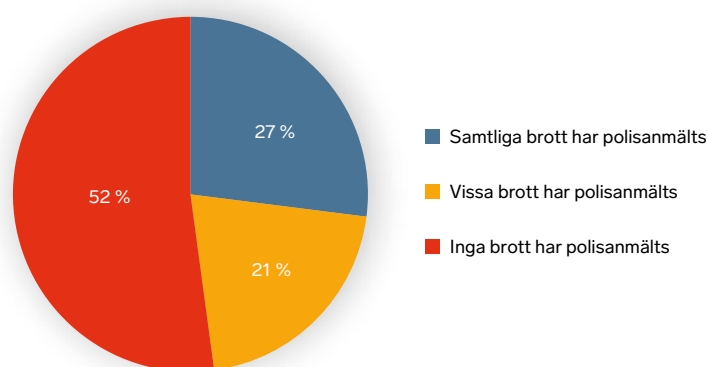
företagarna belägna på landsbygden har, under den senaste femårsperioden, funderat på att lägga ner delar av eller hela företagets verksamhet till följd av brottslighet. Detta kan jämföras med sex procent av företagen i storstäderna. Förklaringen till detta är enligt Företagarna främst den bristande polisnärvaron på lands- och glesbygden.⁴⁷

Anmälningssbenägenhet och erfarenheter av polisen

När det gäller företagets utsatthet för brott är det svårt att få en rättvisande bild av omfattning och utveckling eftersom den officiella kriminalstatistiken inte är tillräckligt detaljerad i detta avseende. Ett sätt att få mer kunskap och komplettera anmälningssstatistiken är därför att genomföra så kallade offer- och trygghetsundersökningar. Även om dessa undersökningar har sina begränsningar vad gäller företagets benägenhet att berätta om brott de utsatts för, så belyser de ändå de mörkertal som gömmer sig bakom statistiken. Med mörkertal avses kvoten mellan det faktiska antalet brott och antalet brott som kommer till polisens kännedom.

För att få en uppfattning om omfattningen av mörkertalen vad gäller brott mot företag har företagets anmälningssbenägenhet undersökts. Som framgår av figur 5 är det färre än vart tredje företag som uppger att de har anmält alla brott de har utsatts för under det senaste året. Än mer oroande är att över hälften av företagen inte har anmält något av de brott de har utsatts för det senaste året, medan 21 procent har anmält vissa brott.

Dessa siffror är i linje med det som framkommit i Svensk Handels trygghetsbarometer där hela 62 procent av de företag som utsatts för stöld eller ringa stöld inte hade anmält brottet. Motsvarande andel för allmänheten i Stockholms stads trygghetsundersökning 2020 var 58 procent.

Figur 5. Företagens anmälningssbenägenhet.

⁴⁷ <https://www.foretagarna.se/nyheter/riks/2019/september/brottslighet-far-foretagare-i-glesbygd-att-lagga-ner/>.
Se även Svenskt Näringsliv (2020) Lokalt företagsklimat 2020. <https://www.foretagsklimat.se/>.

Resultaten i den här undersökningen styrker åtminstone två antaganden som ofta lyfts i sammanhang som rör brottslighet mot företag. Det första är att det finns mycket stora mörkertal bakom siffrorna för de brottstyper som i den officiella kriminalstatistiken går att koppla till företag. Det andra är att företagens anmälningsbenägenhet, generellt sett, är lägre än allmänhetens benägenhet att polisanmäla brott.

De företag som i undersökningen uppgav att de inte anmält samtliga brott de har utsatts för under det senaste året fick en följdfråga om den huvudsakliga anledningen till detta. Som tabell 1 visar uppger företagen att den huvudsakliga anledningen till att inte alla brott har polisanmälts är att *en polisanmälan sällan leder till någon åtgärd*, vilket 39 procent av de utsatta företagen har uppgett. Att *händelsen inte bedömdes vara tillräckligt allvarlig* är den näst vanligaste förklaringen, något som 32 procent av företagen har uppgett. Det sistnämnda kan kopplas till det tidigare resonemanget om en normalisering beträffande vad människor accepterar i sin yrkesutövning. Något som per definition är ett brott betraktas inte nödvändigtvis som sådant utan kanske mer som bara en obehaglig händelse som inte behöver, eller borde, polisanmälas. Det torde därför finnas mörkertal vad gäller utsatthet för brott även bland de företag som uppgett att de överhuvudtaget inte utsatts för brott under det senaste året.⁴⁸ Bland de övriga orsakerna som angavs till varför brott inte polisanmälades ("annan orsak" i tabellen nedan) är de vanligaste svaren "tror inte det skulle hjälpa" och "det sågs inte som ett brott".

Att upplevelsen hos en betydande andel av de utsatta företagarna är att en polisanmälan sällan leder till någon åtgärd avspeglas till viss del i hur de ser på polisens förmåga att utreda och klara upp de brott de utsatts för.

Tabell 1. Huvudsakliga anledningar att inte polisanmäla samtliga brott.

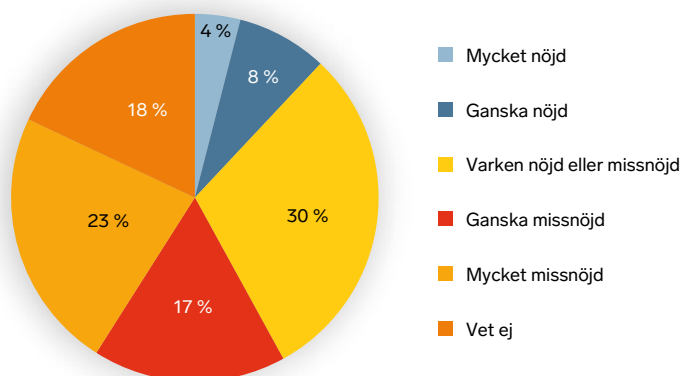
Det saknas rutiner för att polisanmäla	3 %
Händelsen/händelserna bedöms inte vara tillräckligt allvarlig/a	32 %
Rädsla för konsekvenser (exempelvis att förövaren hämnas)	2 %
En polisanmälan leder sällan till någon åtgärd	39 %
En polisanmälan skulle kunna påverka företaget negativt	1 %
En polisanmälan skulle kunna påverka den drabbade eller annan anställd negativt	1 %
Företaget/den drabbade ville inte få uppmärksamhet i media	2 %
Annan orsak	20 %

Företagens uppfattning av polisens arbete

Som framgår av figur 6 är erfarenheterna av polisen i detta avseende övervägande negativa. Hela 40 procent uppger att de är ganska eller mycket missnöjda med polisens arbete medan endast 12 procent är nöjda. Vad gäller personupplärings-

⁴⁸ En händelse som inte polisanmäls kan även vara en ordningsstörning och behöver inte per definition utgöra ett brott. Denna typ av händelser påverkar naturligtvis även företag negativt, men är inte inkluderade i den här undersökningens omfång, som framför allt fokuserar på utsatthet för brott.

procenten⁴⁹ för de brott som framför allt drabbar företag så uppgick den år 2019 till 12 procent för stöld och tillgreppsbrott respektive 2 procent för skadegörelse, som är det brott med lägst personupplklaringsprocent.⁵⁰

Figur 6. Företagens nöjdhet med polisens arbete.

Brottslighetens kostnader

Under de senaste årtiondena har insikten om att brottsförebyggande insatser bör vara kunskaps- och evidensbaserade vuxit både internationellt och nationellt. I takt med detta har också kraven på att sådana insatser är ekonomiskt effektiva blivit allt större. För att möta kraven har metoderna för att kartlägga och analysera brottslighet utvecklats. Detsamma gäller metoderna för att beräkna brottslighets kostnader, som har blivit både fler och mer sofistikerade.⁵¹ Det finns emellertid inte någon standardiserad metod för att beräkna kostnader för brott. En rapport från Brottsförebyggande rådet 2017⁵² visar också på komplexiteten i att försöka mäta den här typen av kostnader.

Syftet med att skatta brottslighetens kostnader är i de allra flesta fall att, genom så kallade kostnadsnyttoanalyser, visa på de ekonomiska fördelarna med specifika brottsförebyggande program eller insatser. Genom att sätta den uppskattade ekonomiska skadan som brottsligheten åsamkar samhället i relation till kostnaderna för en brottsförebyggande insats och dess förväntade effekt kan således allt från regeringen till kommuner, fastighetsägare och andra företag fatta beslut om lämpliga kriminalpolitiska insatser och brottsförebyggande åtgärder.

⁴⁹ Personupplklaringsprocenten redovisar andelen personupplklarade brott av samtliga handlagda brott. Med begreppet handlagda brott avses samtliga anmälda brott där polis, åklagare eller annan utredande myndighet har fattat beslut under redovisningsperioden som innebär att handläggningen av brottet avslutats.

⁵⁰ Brå (2020). https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5304de44/1585639780979/Sammanfattning_handlagda_2019.pdf

⁵¹ Manning, red. (2016) *Economic Analysis and Efficiency in Policing, Criminal Justice and Crime Reduction: What Works?* London: Palgrave Macmillan.

⁵² Brottsförebyggande rådet (2017), *Kostnader för brott – En litteraturoversikt över metoder, resultat och utmaningar i forskningen om kostnader för brott*, Rapport 2017:18. Stockholm, Brottsförebyggande rådet.

Enligt Mark A. Cohen som är en av de mest framträdande forskarna på området finns det tre huvudsakliga anledningar varför det är relevant att mäta kostnaderna för brott:

1. Det möjliggör jämförelser av de skadeverkningar som olika typer av brott orsakar.
2. Det möjliggör att jämföra de totala skadeverkningarna av brott med skadeverkningarna av andra sociala missförhållanden.
3. Det möjliggör kostnadsnyttoanalyser av olika kriminalpolitiska åtgärder.⁵³

Fokus i den här rapporten är som tidigare nämnts på den första av Cohens punkter. Nämligen att skatta brottslighetens ekonomiska skadeverkningar mot svenska företag i form av direkta kostnader samt hur utsattheten i stort även bidrar till indirekta kostnader i form säkerhetsinvesteringar och intäktsförluster.

Vissa tidigare studier för att uppskatta kostnaderna för kriminalitet har genomförts även i Sverige där forskaren och nationalekonomen Ingvar Nilssons arbete kanske är det mest framträdande. Nilsson har genomfört studier med fokus på de socioekonomiska kostnaderna förknippade med olika typer av sociala problem, till exempel de långsiktiga socioekonomiska konsekvenserna för samhället av en allvarlig misshandel⁵⁴ eller vad det kostar samhället med kriminella gäng, svaga skolresultat och hög långtidsarbetslöshet⁵⁵. Nilsson har således tagit en bredare ansats än vad som är fallet i denna undersökning då han bland annat har beräknat de totala samhällskostnaderna (inklusive kostnader för vård, sjukskrivning, polisutredning med mera) för våldsbrott.

Utöver Nilssons forskning har Svenskt Näringsliv publicerat rapporterna *Brottslighetens kostnader för svenska företag från 2018* och *Brottslighetens kostnader 2020*. Dessa rapporter har på ett nationellt och branschöverskridande plan uppskattat de ekonomiska konsekvenser brottsligheten medför för svenska företag.

Nedan redovisas resultaten vad gäller de direkta kostnaderna för sju efterfrågade brottstyper. De kostnader som redovisas är inga exakta beräkningar utan ska ses som kvalificerade uppskattningar.

Direkta kostnader

Den totala direkta kostnaden för svenska företag kopplat till de sju efterfrågade brottstyperna uppgår till 42 miljarder kronor under det senaste året.⁵⁶ Med direkta

⁵³ Brottsförebyggande rådet (2017).

⁵⁴ Nilsson, I. & Wadeskog, A. (2012). Gatuvåldets ekonomi – ett kommunalt perspektiv.

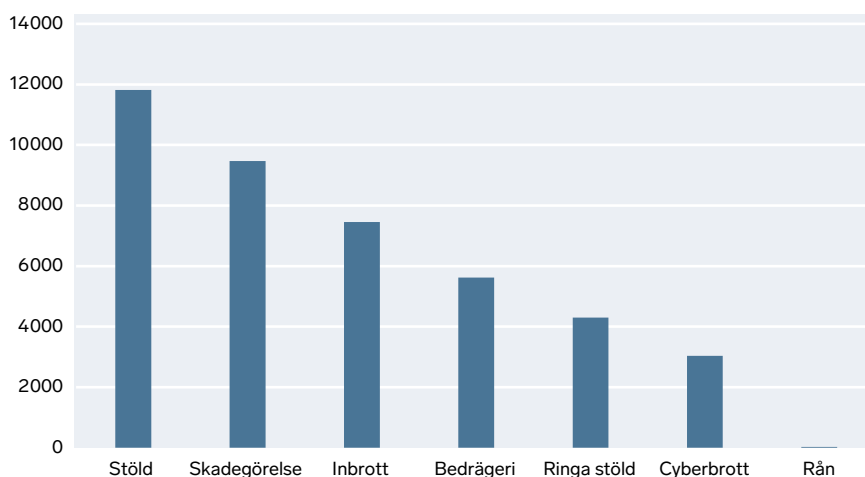
⁵⁵ Nilsson, I. (2018). Rinkebymiljarden. En riktigt bra affär.

⁵⁶ Direkta kostnader för trakasserier, hot, och fysiskt våld har inte efterfrågats i undersökningen. Skälen till detta är främst att dessa brott i första hand drabbar den enskilde individen (det vill säga den anställda), varför den undersökningsdesign som har använts i denna studie är mindre lämpad för att fånga in denna typ av kostnader. Brottslighetens kostnader till följd av dessa brott efterfrågas istället med fördel i en enkät riktad till privatpersoner, vilket görs regelbundet av bland annat Brottsförebyggande rådet respektive Statistiska Centralbyrån. Kostnader som kopplas till företaget i sådana här sammanhang uppstår i andra led som indirekta kostnader i form av exempelvis produktionsbortfall, sjukskrivningar och vårdkostnader.

kostnader avses här det totala värdet av det som företagen har förlorat till följd av att de utsatts för något av de brott som redovisas i figur 7 nedan (till exempel egendomar, gods, varor, pengar).

Kostnader per brottstyp

Som framgår i figur 7 är stöld det brott som står för den absolut största kostnaden i sammanhanget. Uppräknat mot hela Sveriges företagspopulation handlar de direkta kostnaderna för stöldbrott om 11,8 miljarder kronor. Stöld och tillgreppsbrotten är de vanligaste brotten som företag utsatts för under det senaste året och de är också de brottstyper som bär de största kostnaderna. Undantagen vad gäller kostnadsuppskattningarna är ringa stöld och rån. Det sistnämnda är för att det dessbättre är relativt ovanligt att utsättas för rån. Cirka en procent av företagen uppger att de utsatts för rån och företagens direkta kostnader för rån utgör cirka 27 miljoner av det sammanlagda beloppet på 42 miljarder kronor. Rimligtvis är de indirekta och immateriella kostnaderna i form av exempelvis sjukvård och psykiskt lidande för anställda dock betydligt högre vad gäller rån.

Figur 7. Företagens direkta kostnader per brottstyp, miljoner kronor.⁵⁷

Stöldbrott

Trots att den officiella kriminalstatistiken visar att polisanmälda stöldbrott, inklusive inbrottsstölder i butiker, varuhus och andra kommersiella lokaler, har minskat i antal under de senaste 20 åren fortsätter de likväl vara de vanligaste brottstyperna som företag utsätts för. Som framgår av figur 7 har cirka en femtedel av företagen utsatts för ringa stöld, stöld respektive inbrott under det senaste året.

⁵⁷ Kostnader till följd av immaterialrättsligt intrång/piratkopiering inkluderas i kostnaderna för uteblivna intäkter eftersom den typen av brott främst leder till försäljningsbortfall samt skada mot varumärket som i sin tur bl.a. kan påverka försäljningen.

Ringa stöld ersatte 2017 den tidigare benämningen *snatteri*. De allra flesta mål som avgörs i domstol som handlar om ringa stöld rör butiksstölder. För att en stöld som sker i butik ska anses vara en ringa stöld och inte en stöld av normalgraden är värdegränsen 1 250 kr. Detta förklarar att ringa stöld är det vanligaste brottet som företag utsätts för men sammantaget endast det sjätte mest kostsamma i undersökningen.

Vad gäller ringa stöld är handeln föga förvånande den bransch med störst andel utsatta företag (45 procent). Av de företag inom handeln som uppger att de utsätts för ringa stöld har dessutom merparten utsatts upprepade gånger (82 procent). De totala kostnaderna för ringa stöld uppgår till drygt 4 miljarder kronor, varav cirka 90 procent bärs av handeln.

För stöld av normalgraden eller grov stöld är, kanske lite mer förvånande, byggbranschen den mest utsatta branschen där hela 35 procent har utsatts det senaste året. Motsvarande siffra för handeln är 24 procent. Den typen av stölder som drabbar byggbranschen handlar framför allt om dyra maskiner och verktyg som inte sällan förs ut ur Sverige för att säljas.⁵⁸ Detta är också en förklaring till varför byggbranschen står för 26 procent av de 12 miljarder kronor som stölder har kostat svenska företag det senaste året. Handeln utgör ungefär en lika stor andel av kostnaderna (25 procent).

Till tillgrepsbrotten räknas även inbrott av olika slag. Den totala direkta kostnaden för inbrott uppgår till 7,5 miljarder kronor och inom den här kategorin står byggbranschen för en ännu större del av kostnaderna, nämligen 37 procent. Med tanke på beskrivningen ovan av fastighetsbolagens utsatthet är det inte särskilt förvånande att denna bransch har drabbats av kostnader uppemot 1,2 miljarder kronor till följd av inbrott.

Inbrott på byggarbetsplatser är ett stort problem inom byggbranschen; enligt statistik från Brottsförebyggande rådet anmäldes cirka 5 800 inbrott på byggarbetsplatser under 2020. Samtidigt har stölder från byggarbetsplatser som genomförts utan inbrott minskat. Att det är rimligt att anta att många av de stölder som drabbar byggbranschen sker i samband med inbrott styrks utifrån resultaten i denna undersökning. Branschen är nämligen också den näst mest utsatta branschen vad gäller inbrott.

Skadegörelse

Mellan år 2011 och 2020 har antalet anmälda skadegörelsebrott ökat med 39 procent och år 2020 stod skadegörelse för 15 procent av de anmälda brotten. Trots detta är det svårt att säga något om skadegörelsebrottens utveckling eftersom mängden registrerade skadegörelsebrott ändå har varierat över tid beroende på de rutiner som exempelvis fastighetsägare och kollektivtrafikföretag tillämpar vid rapportering och registrering.

Resultaten från denna undersökning visar att andelen svenska företag som utsätts för skadegörelse uppgår till 17 procent vilket gör det till det fjärde vanligaste brottet

⁵⁸ <https://www.di.se/nyheter/byggforetagen-stolder-av-dyra-maskiner-okar-ge-tullen-tander/>

i undersökningen. Samtidigt är skadegörelse det näst mest kostsamma brottet och uppgår sammantaget till cirka 9,5 miljarder kronor under det senaste året. Fastighetsbranschen har högst direkta kostnader till följd av skadegörelse.

Bedrägerier och cyberbrott

Bedrägeribrott i form av allt från identitetsintrång till kort-, faktura- och investerings-bedrägerier utgjorde 14 procent av de anmälda brotten år 2020, då 218 000 bedrägeribrott anmäldes i Sverige.⁵⁹ Sedan 2011 har bedrägerierna ökat med hela 90 procent, och är därmed den kategori som ökat mest under den senaste tioårsperioden. Brottsförebyggande rådets månadsstatistik tyder inte på att pandemin har haft någon påverkan på antalet anmälda bedrägeribrott. Däremot finns det andra studier som visar att den rådande pandemin påverkat omfattningen och utvecklingen av bedrägerier och cyberbrott. PwC rapporterar bland annat att både privatpersoner och organisationer har utsatts för fler bedrägeriförsök än normalt under pandemin när kriminella drar nytta av den sårbara situation som råder.⁶⁰

Även risken att utsättas för cyberbrott, som i vissa fall kan likställas med olika former av bedrägeribrott, har ökat under pandemin. I samband med att många företag har fått ägna sig åt krishantering och att distansarbete har blivit mer utbrett exponeras i regel IT-infrastrukturen i större utsträckning. Enligt PwC är de här brottstyperna också något som har drabbat nästan alla företag.⁶¹

Enligt denna undersökning har bedrägerier och cyberbrott drabbat tio respektive åtta procent av svenska företag. Mot bakgrund av ovanstående framstår detta som låga siffror men den här typen av brott är svåra att upptäcka. Förutom ett stort mörkertal vad gäller företagare som inte anmäler bedrägeribrott på grund av skuld och skam över att ha blivit lurade finns även ett betydande mörkertal vad gäller de bedrägeri- och cyberbrott som aldrig upptäcks. Global Economic Crime and Fraud Survey 2020 som publicerats av PwC visar också att många företag och organisationer gång på gång uppvisar en aningslöshet gentemot bedrägerier. I rapporten lyfts fram att nästan hälften av de tillfrågade saknar riskbedömningar eller utför dessa på ett informellt och godtyckligt sätt. Samtidigt är det tydligt att de som gör kontinuerliga utvärderingar och iakttar ständig vaksamhet drabbas i mindre utsträckning.⁶²

Det ska noteras att det i denna undersökning endast efterfrågas fullbordade brott varför exempelvis så kallade phishingförsök eller cyberattacker som stoppats av företagets IT-säkerhet inte räknats med. Om så varit fallet hade andelen utsatta företag i dessa kategorier varit betydligt högre. Icke desto mindre kostar försöken, eller snarare företagets IT-säkerhet stora summor för svenska företag. Sammantaget uppgår kostnaderna för cyberbrott till cirka 3 miljarder kronor och för bedrägerier till cirka 5,5 miljarder kronor.

⁵⁹ Brottsförebyggande rådet 2020

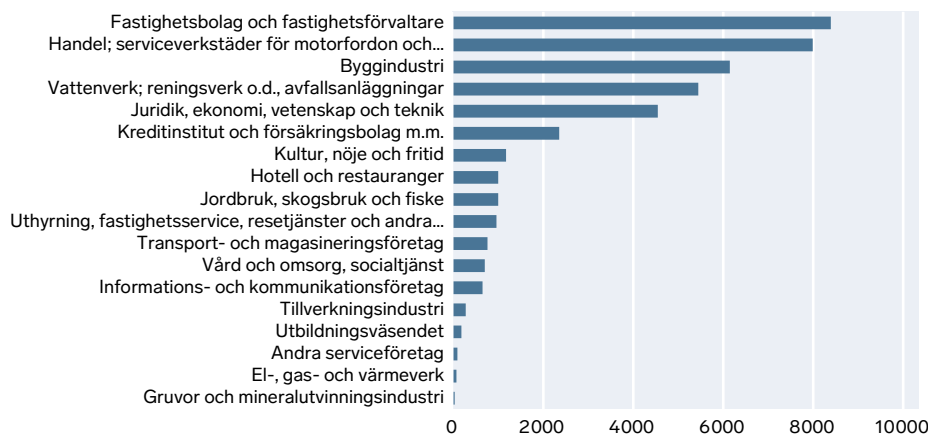
⁶⁰ <https://www.pwc.se/sv/cyber-security/bedragerier.html>

⁶¹ Ibid

⁶² PwC (2020) Global Economic Crime Survey. Tillgänglig: <https://www.pwc.se/sv/pdf-reports/forensic/global-economic-crime-and-fraud-survey-2020.pdf>

Kostnader per bransch

När det gäller de direkta kostnaderna utmärker sig fastighetsbolag och fastighetsförvaltare som den bransch som rapporterar störst kostnader. Som framgår av figur 8 uppgick branschens totala direkta kostnader för brottsligheten under det gångna året till cirka 8,4 miljarder kronor. Samtidigt är denna endast den sjunde största branschen sett till omsättning.

Figur 8. Företagens direkta kostnader per bransch, miljoner kronor.

Även handeln och byggindustrin är branscher med höga direkta kostnader till följd av brott. Handelns direkta kostnader uppgick under det gångna året till drygt 7,9 miljarder kronor, vilket är nästan 2 miljarder mer än byggindustrin som också tillhör de branscher med stora direkta kostnader.⁶³ Till skillnad från fastighetsbolag och fastighetsförvaltare är både handel och byggindustrin bland de branscher med störst omsättning, där handel har störst och byggindustrin tredje störst omsättning per bransch.

Värt att notera är också de höga direkta kostnaderna i branscherna vattenverk; reningsverk och diverse avfallsanläggningar samt juridik, ekonomi, vetenskap och teknik. För den förstnämnda branschen är skadegörelse den absolut största posten och i den sistnämnda handlar det framför allt om bedrägerier.

Indirekta kostnader

Ovan har vi beskrivit ett antal direkta kostnader till följd av brottsligheten. I denna del redovisas två av de indirekta kostnader som kan drabba svenska företag, nämligen olika säkerhetshöjande åtgärder samt uteblivna intäkter till följd av brottsligheten.

⁶³ De i denna undersökning uppskattade 7,9 miljarder som brottsligheten totalt har kostat handeln det senaste året är med största sannolikhet en låg uppskattning. Svensk Handel uppskattar exempelvis branschens kostnader för enbart stöldbrott till cirka 8 miljarder kronor.

Säkerhetshöjande åtgärder

Under de senaste åren har det i praktiken skett en ansvarsförskjutning när det gäller upprätthållandet av ordningen från staten till kommuner, regioner och näringsliv. Inte minst näringslivet har därför tvingats avsätta mycket stora summor på väktare och ordningsvakter och andra former av säkerhetslösningar för att hantera det maktvakuum som uppstått och själva bekosta sådant som tidigare gjordes av polisen.

Hela 40 procent av företagen i undersökningen uppger att de har vidtagit säkerhetshöjande åtgärder⁶⁴ i form av bland annat kamerabevakning, väktare och extra bemanning under det senaste året för att förebygga brott och ordningsstörningar. Den totala kostnaden för dessa åtgärder uppgick till hela 29,5 miljarder kronor.

Den främsta orsaken till att vidta säkerhetshöjande åtgärder var att företagen drabbats av brott under de senaste 12 månaderna och ville minska risken att drabbas igen. Nästan lika många uppger emellertid att åtgärderna inte vidtagits på grund av tidigare utsatthet, utan till följd av en oro att utsättas för brott i framtiden. Andra, mindre vanliga, anledningar som angavs var bland annat att det var dags för en generell uppdatering av säkerheten samt att det var ett sätt att skaffa bättre kontroll i närområdet som upplevdes som stökigt. Företagens säkerhetshöjande åtgärder är således inte nödvändigtvis kopplade till en faktisk utsatthet utan kan vara ett uttryck för en ökad otrygghet till följd av gängrelaterad brottslighet i närområdet eller i samhället i stort.

Svensk Handels undersökning om kostnaderna för säkerhetshöjande åtgärder hos sina medlemmar visar kostnaderna för åren 2016 respektive år 2018. I branschen dagligvaruhandel uppgick den totala kostnaden för säkerhetshöjande åtgärder till 624 000 kronor per butik år 2018 medan motsvarande siffra uppgick till 528 000 kronor år 2016. I branschen sällanköpsvaruhandel uppgick den totala kostnaden till 190 000 kronor per butik år 2018 respektive 103 000 kronor 2016. Det har således skett en upptrappning gällande kostnader till följd av säkerhetslösningar för svenska handelsföretag. Åtgärderna består av ordningsvakter, larm, kameror, säkerhetsutbildningar och övriga säkerhetskostnader.⁶⁵ För hela branschen handlare blev den totala kostnaden för säkerhetshöjande åtgärder 11 miljarder år 2016.⁶⁶ Detta kan jämföras med resultatet från denna undersökning där handelns kostnader uppgår till cirka 3 miljarder kronor. Ett rimligt antagande är alltså att de uppskattade kostnaderna för handelns säkerhetshöjande åtgärder i denna undersökning är lågt värderade.

World Economic Forum intervjuar varje år företagare i 141 länder för att sedan göra jämförelser länderna emellan och skapa ett rankingssystem. Gällande företagens kostnader som avser hanteringen av den organiserade brottsligheten hamnar Sverige på plats 41. Detta går att jämföra med grannlandet Finland som hamnar på första

⁶⁴ Här kan det föras en diskussion om huruvida företagens säkerhetshöjande åtgärder bör ses som en kostnad på grund av brott eller som en investering för att förebygga brott. Eftersom investeringar förväntas generera en framtida avkastning ses begreppet säkerhetshöjande insatser i denna rapport som en kostnad snarare än som en investering.

⁶⁵ <https://www.svenskhandel.se/globalassets/dokument/aktuellt-och-opinion/rapporter-och-foldrar/ovriga-rapporter/stolder-och-svinn-i-detaljhandeln-2019.pdf>

⁶⁶ <https://www.svenskhandel.se/nyhetscenter/nyheter/2017/handeln-lagger-nastan-halva-polisens-budget-pa-sakerhetsatgarder/>

plats som det land med lägst kostnader.⁶⁷ År 2011–2012 var Sverige rankade som nummer 12 vilket innebär att Sverige halkat ner 29 platser på under 10 år.⁶⁸

För att vidare undersöka företagens kostnader för säkerhetshöjande åtgärder kan säkerhetsföretagens omsättning analyseras. Säkerhetsföretagens årsrapport visar en fortsatt ökning av omsättningen trots pandemin 2020.⁶⁹ Branschorganisationen Säkerhetsföretagen anger i sin årsrapport för 2020 att år 2019 omsatte säkerhetsföretag som jobbar med bevakning, parkering, värdetransporter, hemlarm samt säkerhetsteknik cirka 37 miljarder kronor, vilket innebär en ökning på 20 procent från år 2018. I rapporten hänvisas det till Upphandlingsmyndigheten som publicerat att stat, kommun och landsting 2018 stod för fem miljarder kronor i form av säkerhetstjänster och teknik år 2018.⁷⁰ Borträknat beloppen för offentlig sektor ligger Säkerhetsföretagens siffror i linje med de totala 29,5 miljarder kronor som uppskattats i denna undersökning.

Likt uppskattningen för företagens direkta kostnader för brott är det troligt att även uppskattningen vad gäller företagens kostnader för egna säkerhetshöjande åtgärder är i underkant. Exempelvis har inte denna undersökning specifikt efterfrågat kostnader för extra bemanning som en åtgärd för att minska risken för att utsättas för brott. Det kan handla om att personal inte kan arbeta ensam under vissa av arbetsdagens timmar, vilket i många fall medför en fördubbling av personaltimmar och en markant ökning i personalkostnader.

Uteblivna intäkter till följd av brottslighet

Ett annat sätt att belysa de ekonomiska konsekvenserna av företagens utsatthet för brott är att försöka skatta eventuella uteblivna intäkter till följd av utsattheten eller oron att drabbas av brott. Även om denna typ av ekonomiska förlust kan vara svårare att uppskatta och, generellt sett, inte alltid är lika vanliga eller stora som de direkta kostnaderna så har cirka 12 procent av företagen drabbats av en ekonomisk förlust i form av uteblivna intäkter under det senaste året. Den sammanlagda kostnaden för dessa uteblivna intäkter uppskattas av företagen till cirka 18 miljarder kronor under det senaste året.

Att uppskatta kostnader i form av uteblivna intäkter till följd av brott är komplext, inte minst eftersom sådana kostnader kan uppstå i flera olika led. För en återförsäljare som får en vara stulen innebär det exempelvis att denne inte längre kan sälja varan för att täcka för inköpskostnaden.⁷¹ Till detta kan inte längre vinstmarginalen räknas in, vilket i det här fallet är den de-facto uteblivna intäkten. Beroende på vinstmarginalen för varan behöver återförsäljaren i nästa led även sälja x antal varor för att täcka förlusten som stölden innebar. I andra sammanhang kan exempelvis en stulen maskin,

⁶⁷ https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

⁶⁸ https://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf

⁶⁹ <https://www.almega.se/app/uploads/sites/11/2021/09/arsrapport-2021-slutlig-version.pdf>

⁷⁰ <https://www.almega.se/app/uploads/sites/11/2020/12/sakerhetsforetagens-arsrapport-2020.pdf>

⁷¹ Företag har möjlighet att dra av skador för brott via en eventuell försäkring. Dessa försäkringsersättningar täcker emellertid sällan hela kostnaden.

fordon eller verktyg innebära att en hantverkare inte kan fullfölja pågående uppdrag eller ta några nya uppdrag under en tid, eller att en jordbrukare inte kan skörda och sälja sina varor.

Ett brott av enklare beskaffenhet kan således få långtgående konsekvenser vad gäller uteblivna intäkter och möjligheterna för företag att bedriva en framgångsrik affärsverksamhet. Detta resonemang kan mer eller mindre direkt överföras till nästkommande avsnitt om företagens konsekvenser till följd av brott. Eventuella uteblivna intäkter påverkar naturligtvis beslut som fattas kring verksamhetens utveckling, nedskärning, flytt eller i värsta fall nedläggning. För sådana konsekvenser blir kostnaderna kännbara i flera led och ytterst även på en samhällelig nivå i form av lägre skatteintäkter, färre arbetstillfällen och sämre utbud. Återigen, de 18 miljarder kronor som framkommit i denna undersökning ska således ses som en miniminivå vad gäller de kostnader som uteblivna intäkter årligen åsamkar företagsamheten i Sverige. Ekonomiska konsekvenser till följd av brottslighet mot företag kan som tidigare nämnts uppstå i flera led som är svåra för företagen att skatta eller till och med identifiera som uteblivna intäkter på grund av just brottslighet. Detsamma gäller de samhällsekonomiska kostnaderna (som inte har efterfrågats i denna undersökning) som minskad företagsamhet leder till.

Brottslighetens konsekvenser

Förutom brottslighetens omfattning och monetära kostnader för svenska företag har även andra konsekvenser till följd av brottslighet eller otrygghet undersökts. Fokus i detta avsnitt är på brottslighetens påverkan på de beslut som tagits under det senaste året vad gäller verksamhetens framtid.

Att besluta om att lägga ned en verksamhet, helt eller delvis, får naturligtvis ekonomiska konsekvenser men det kan också innebära personlig tragedi för såväl ägare som anställda samt även påverka det lokala företagandet. Som tidigare konstaterats är det inte nödvändigtvis bara utsattheten som kostar pengar för företagen. Brottsförebyggande insatser i form av kameror, förstärkt skalskydd eller utökad IT-säkerhet kostar lika mycket om det grundar sig i en oro för att drabbas av brott snarare än i en faktisk utsatthet. Detsamma är naturligtvis sant även för beslut om nedläggningar, nedskärningar eller uppskjutna expansionsplaner.

Cirka 5 procent av företagen i undersökningen har under det senaste året övervägt att lägga ned hela eller delar av företagets verksamhet till följd av oron eller utsattheten för brott. Här kan inte några större skillnader mellan branscherna urskiljas. Trots olika grader av utsatthet mellan branscherna tyder detta således på att det inte nödvändigtvis är omfattningen som ytterst påverkar att sådana överväganden görs. Att utsättas för ett enskilt brott under ett års tid kan leda till tveksamheter inför verksamhetens framtid på samma sätt som en hög och upprepad utsatthet kan göra. Till ovan nämnda 5 procent kommer naturligtvis de företag som aldrig startats på grund av oro för att utsättas för brott.

Bland de företag där en förestående investering i den egna verksamheten har varit aktuell under det senaste året vittnar 6 procent att de har valt att avstå från den

investeringen på grund av en oro att drabbas av brott eller på grund av tidigare utsatthet. Den typen av investeringar som man valt att avstå från handlar främst om införskaffande av fordon eller nya lokaler, renovering av befintliga lokaler samt utbildning för personal. Det handlar i de här fallen alltså om stora ekonomiska investeringar för att expandera eller utveckla verksamheten som har uteblivit. Några väsentliga skillnader mellan branscherna kan inte urskiljas vad gäller den här typen av beslut, varför ovan resonemang görs gällande även här.

Ungefär hälften så många företag, cirka 3 procent, har av samma anledning avstått från att rekrytera ny personal under det senaste året. Dessa konsekvenser är mycket allvarliga, inte bara för att de hämmar de individuella företagens tillväxt men också för att de i stor utsträckning påverkar det lokala företagsklimatet. Är problemen med brottslighet och otrygghet som orsakar dessa konsekvenser knutna till ett specifikt geografiskt område, som exempelvis en handelsplats, innebär det svårigheter att konkurrera på samma villkor som företag i ett säkrare område. Detta är något som vi idag också kan se i några av de utsatta områdena i landet där arbetstillfällena går förlorade när stora varumärkeskedjor väljer att flytta eller lägga ned sin verksamhet bland annat på grund av en ohållbar situation för personalen. Det yttersta tecknet på detta är naturligtvis om personal väljer att lämna sin anställning på grund av brottsligheten eller otryggheten, vilket cirka 2 procent av företagen i undersökningen uppger varit fallet under det gångna året. Det innebär emellertid att var femtonde företag har förlorat personal till följd av brott.

För att Sverige ska kunna fortsätta att vara ett attraktivt land att leva och arbeta i och vara konkurrenskraftig på den internationella arbetsmarknaden spelar brottsutvecklingen en stor roll. Till de problem brottsligheten orsakar näringslivet ska exempelvis även världens tredje högsta skattetryck och en alltmer ifrågasatt kvalitet på skola och vård och omsorg läggas till bland faktorer som påverkar Sveriges attraktivitet på den internationella arbetsmarknaden.

En annan konsekvens av brottsligheten är att möjligheterna för svenska företag att rekrytera kompetent personal från utlandet riskeras att påverkas negativt. Det handlar om den faktiska utvecklingen med en grövre och mer organiserad brottslighet och en påtaglig otrygghet i vissa kommuner och kommundelar. Det handlar också om den så kallade Sverige bilden och föreställningen om brottslighet och otrygghet i Sverige, där både nationell och internationell medierapportering påverkar bilden av Sverige. När det gäller denna fråga uppger färre än två procent av företagen som har haft planer eller varit i en process att rekrytera personal från utlandet under det senaste året att de har haft svårigheter i detta avseende på grund av brottsligheten.

Negativ framtidssyn

Vad gäller brottsutvecklingen i Sverige vittnar företagen avslutningsvis om en dyster framtidstro. Hela 64 procent av de svarande tror att brottsligheten sammantaget kommer att öka under det kommande året. 20 procent tror att den kommer att vara oförändrad och endast 2 procent tror att den kommer minska under 2022. Den här frågan ställdes även i samband med den föregående undersökningen från 2020 och då trodde 48 procent av företagen att brottsligheten kommer att öka i framtiden.

Avslutande reflektioner och nästa steg

Föreliggande undersökning utgör en utveckling av tidigare studier med syfte att försöka förstå och beskriva brottslighetens kostnader. Denna studie uppskattar brottslighetens kostnader för det svenska näringslivet till cirka 89,5 miljarder kronor, varav de direkta kostnaderna i form av värdet av det som stulits och förstörts uppgår till 42 miljarder kronor.

Vad gäller de direkta kostnaderna utgörs de i första hand av stöld (12 miljarder) följt av skadegörelse (9,5 miljarder), inbrott (7,5 miljarder) och bedrägeri (5,5 miljarder). Fastighetsbranschen och handeln är de branscher som bär de största kostnaderna med 8,4 respektive 7,9 miljarder kronor.

Uppskattningarna av brottslighetens kostnader i denna undersökning är, liksom i många andra studier, en underskattning av de verkliga kostnaderna. Brottslighetens kostnader är svåra att uppskatta eftersom de uppstår i många olika sammanhang och former. Det handlar om bland annat om (a) brottslighetens direkta kostnader för stulna varor och skadegörelse av egendom; (b) brottslighetens efterföljande kostnader för utebliven försäljning och de avbrott i affärsverksamheten som brottsligheten medför; (c) ökade försäkringskostnader; (d) skadat renommé på grund av förlust av kundinformation orsakat av intrång i interna informationsdatabaser; (e) produktionsbortfall till följd av kontakter med polis, försäkringsbolag; (f) hantering av lager och tjänster efteråt; (g) IT-kostnader liksom uteblivna intäkter och försenade eller inställda investeringar orsakade av brottsligheten; och (h) kostnader för känslomässigt och psykologiskt obehag som brottsoffer och efterföljande negativa framtidstro.⁷²

Sammantaget överförs näringslivets kostnader för brottsligheten på konsumenterna genom högre priser på varor och tjänster. Men den genomsnittlige medborgaren bär ytterligare kostnader i form av (a) minskat utbud av arbetstillfällen på grund näringslivets ökade kostnader för brottsligheten; (b) förlust av affärsaktiviteter inom brottsdrabbade områden där företagen kan flytta till områden med lägre brottsrisk (till exempel gallerior framför stadskärnor), vilket i sin tur kan pressa fastighetsvärdena i sagda områden; (c) minskad ekonomisk aktivitet på lokal och nationell nivå; och (d) en kostnadsökning för allmän hälsovård orsakad av brottsutsatta och indirekta vårdkostnader på grund av försämrade möjligheter, vilket i sin tur påverkar arbetsmarknaden och således den mentala hälsan orsakad av stress.

⁷² National Retail Association. (2016). The hidden costs of retail crime: A case study on retail crime in Brisbane City. Retrieved from <https://www.nra.net.au/app/uploads/2018/01/The-hidden-costs-of-retail-crime-case-study1V2.pdf>

Nästa steg i att försöka uppskatta brottslighetens kostnader i Sverige skulle underlättas av att även inkludera immateriella kostnader. Beräkning av dessa immateriella kostnader kräver nyttjande av icke-marknadsmässiga värderingstekniker som mäter preferenser gällande föredragen betalningsvilja (willingness-to-pay, WTP). En sådan teknik är ”contingent valuation”, vilken är en väletablerad undersökningsmetod som används vid beräkningar av ekonomisk avkastning på en investering.⁷³ Denna ansats används allmänt inom studier av WTP⁷⁴ och innebär att man frågar deltagarna vad de är villiga att betala för en brottsförebyggande insats med en förutbestämd effekt på en viss typ av brott.

Utförliga utvärderingsmodeller av den här typen bör vara standard i ett evidens- och forskningsbaserat kriminalpolitiskt arbete. Skulle den här typen av systematiska utvärderingar genomföras i större utsträckning skulle resultaten av insatserna tydligare framgå och dessutom kunna skapa ett mer moget kriminalpolitiskt samtal där fokus blivit på just resultaten snarare än ansträngningarna.

Ett sätt att uppnå en sådan standard gällande utvärderingen av brottslighetens kostnader skulle vara att utnyttja ”the Smart Cost Benefit Tool# (SCBT).⁷⁵ Kortfattat utvecklades SCBT för att erbjuda ett enkelt, men omfattande verktyg för att sammanställa och analysera data vad gäller kostnad och nytta hos ett brottsförebyggande program eller insats (till exempel kostnadsgenomförbarhet, kostnadseffektivitet, kostnadsbesparingar och kostnadsnyttoanalys).⁷⁶ Verktyget skulle kunna bistå uppskattningen av brottslighetens samtliga kostnader som påverkar näringslivet, samt möjliggöra en sammanställning av den avkastning som olika brottsförebyggande insatser innebär.

⁷³ Weatherly, H., Faria, R., & Van den Berg, B. (2014). Valuing Informal Care for Economic Evaluation. I A. J. Culyer (Red.), *Encyclopedia of Health Economics* (pp. 459–467). San Diego: Elsevier.

⁷⁴ Se exempelvis: Cohen, M., Rust, R., Steen, S., & Tidd, S. (2004). Willingness-to-pay for crime control programs. *Criminology*, 42(1), 89–109.

⁷⁵ Manning, M., Wong, T. W. G., Christen, P., Ranbaduge, T., & Vidanage, A. (2020). Smart Cost Benefit Tool. Retrieved from <https://dmm.anu.edu.au/SmartCBT/#>

⁷⁶ Förklarar i detalj i: Manning, M., Wong, G. T., Graham, T., Ranbaduge, T., Christen, P., Taylor, K., Skorich, P. (2018). Towards a ‘smart’cost–benefit tool: using machine learning to predict the costs of criminal justice policy interventions. *Crime Science*, 7(1), 1–13.

www.svensktnaringsliv.se

Storgatan 19, 114 82 Stockholm
Telefon 08-553 430 00

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma, 2022